A. 1853. **VRIJDAG den 22. April.** **N°. 48.**

UTRECHTSCHE PROVINCIALE EN STADS-COURANT

ALGEMEEN ADVERTENTIEBLAD.

Bij deze COURANT behoort een BIJVOEGSEL, bevattende Verslag van de Zitting der [illegible]

Wordt [illegible] belanghebbenden gebragt, dat de [illegible], op de wekelijksche Bloemmarkt binnen deze Stad, zal plaats hebben op Zaturdag den 23 April aanstaande, des namiddags ten twee ure precies, ten Stadhuize.

Utrecht, den 12 April 1853.

TURKIJE.

KONSTANTINOPEL 7 April.

Lord *Stratford of Redcliff*, eergister hier aangekomen, heeft heden gehoor bij den Sultan gehad. De heer *de Lacour* was eerst den 6. aangekomen.

— Nopens de onderhandelingen met vorst *Menchikoff* verneemt men, dat er bepaald sprake is van een of- en defensief verbond tusschen Rusland en de Porte, waarbij aan eerstgenoemde mogendheid het regt zou worden verleend, de Dardanellen te bevaren. Ofschoon de onderhandelingen te dezer zake reeds ver moeten gevorderd zijn, zou met de volledige aanneming van het verdrag worden gewacht, omdat de komst van de Engelsche en Fransche gezanten hier nog van eenigen invloed zou kunnen zijn.

Het bevestigt zich, dat Rusland ook den revolutionnairen geest in de vorstendommen wil beteugeld zien.

— Het [illegible] in de wateren van Salamis; de [illegible] admiraal, die zich te Athene bevond, heeft een bezoek afgelegd bij den Franschen vlootvoogd.

— Ter gelegenheid van de verwikkelingen met Rusland worden de krijgstoerustingen door onze regering voortgezet. Opmerkelijk is het, dat thans het gouvernement ook de grensgeschillen met Griekenland wil beslecht zien en daartoe de Grieksche grenzen heeft doen bezetten. Griekenland heeft hetzelfde gedaan. De beide legerbenden houden thans een wakend oog op elkaar.

ITALIË.

TURIJN 18 April.

De graaf *v. Revel*, onze gezant te Weenen, is hier gister aangekomen.

Men zegt, dat de graaf *van Appony*, gezant van Oostenrijk bij het hof van Turijn, onze stad niet zal verlaten, ten gevolge van nieuwe instructien, die van Weenen zijn ontvangen.

TURIJN 19 April.

In de Kamer der afgevaardigden van heden, heeft de President van den Raad een ontwerp van wet ingediend, [illegible] om een crediet van 400,000 frs. te stemmen, [illegible] daarmede voorschotten te doen aan de Lombardische uitgewekenen, in Sardinië genaturaliseerd, wier goederen door Oostenrijk zijn in beslag genomen.

— De Koning presideert [illegible] dagelijks den raad der ministers. Hij stelt veel belang in de zaak van de sequestratie der goederen van de genaturaliseerde Piemontezen door Oostenrijk. Kortlings heeft hij zich daaromtrent op eene den leden van het Huis van Savoije waardige wijze uitgedrukt. Hij zeide: „dat voor een vorst van Savoije niet te kiezen viel tusschen den dood en oneer."

DUITSCHLAND.

WEENEN 17 April.

In de maand Junij zal eene commissie zich hier onledig gaan houden om een algemeene munt-conventie tot stand te brengen, en wel ingevolge art. 19 van het Oostenrijksch-Pruissischen *Zollverein.*

— Uit Petersburg is te Odessa bevel ontvangen tot het staken van alle krijgstoerustingen.

— 19 *April.* 5 pCt. $94^{5}/_{8}$; Z. L. $107^{3}/_{4}$; bank 1416.

BERLIJN 18 April.

De Eerste Kamer heeft in hare zitting van heden met 59 tegen 80 stemmen, het voorstel afgestemd, waarbij de zittingtijd voor de leden van de Tweede Kamer werd bepaald op 6 jaar.

De regering had in der tijd voorgesteld, dat de Tweede Kamer slechts om de 2 jaar zou bijeenkomen; dat het budget voor 2 jaar zou dienen, en dat de zittingtijd 6 jaar zou duren. Door de linkerzijde heftig bestreden werd alleen het laatste gedeelte van het ontwerp door de 2e Kamer aangenomen. De Eerste Kamer heeft geen halven maatregel gewild, daarom ook den 6jarigen zittingtijd verworpen en aldus medegewerkt tot 't geen de oppositie wenschte.

— De Tweede Kamer heeft het ontwerp van wet goedgekeurd waarbij interest wordt gewaarborgd, voor de voltooijing van den ijzeren spoorweg van Oberhausen naar de Nederlandsche grenzen.

— De [illegible] bezig met de 3e lezing van den koninklijken brief, betreffende de troonsopvolging. Ofschoon een amendement met 94 tegen 84 stemmen was verworpen, vreesde men toch altijd voor de eindstemming.

BERLIJN 19 April.

De Commissie der Tweede Kamer heeft de aanneming aanbevolen van het ontwerp van wet, waarbij het Gouvernement gemagtigd wordt, om de in buitenland gedrukte werken en stukken te verbieden, zonder dat het noodig zij, dat dit verbod door eene geregtelijke uitspraak worde voorafgegaan.

De Eerste Kamer vraagt mededeeling van het ontwerp van wet, waarbij de jagtwet van 1848 wordt afgeschaft.

19 *April.* 4 pCt. $99^{1}/_{8}$; $4^{1}/_{2}$ pCt. $103^{1}/_{2}$; bank. $109^{3}/_{4}$.

HAMBURG 17 April.

Heden in den vroegen morgen hadden wij het genoegen, voor de eerste maal weder door een kanonschot gewekt te worden, 't welk door het Deensche Wachtschip gelost werd. Dit schip ligt weder op de Elve en wordt door kapt. *Sommer* gekommandeerd. Men ziet dus, dat het protest, 't welk onze Senaat nopens de verwijdering van dat Deensche schip bij den Bondsdag heeft ingezonden, van geen gevolgen is. Of het waar is, dat Hannover ook een gewapend schip op den stroom zal leggen, zal de tijd leeren.

STUTGART 15 April.

De schrijver van *Duitschland en de Westersche beschaving*, de heer *Gustav Diezel*, is uit Ober-Esslingen, alwaar hij den laatsten tijd woonde, uitgewezen. Hij heeft tegen deze uitwijzing geprotesteerd.

Van hier is uitgewezen de dichter *Ernst Ortlepp*; men zegt om zijn onzedelijk gedrag.

MANNHEIM 16 April.

Op aanschrijving van het groothertogelijk bestuur, is het uitgekomen werk: *Het Proces van Gervinus*, *van W. Bessler*, *Brunswijk* 1853 in beslag genomen en de exemplaren opgehaald, omdat er in het voorwoord zinnen voorkomen, die haat en verachting tegen de groothertogelijke staatsbeambten verwekken.

KEULEN 19 April.

Te Bremen is de schuttersgilde ontbonden, omdat de regering er kwade bedoelingen in meende te vinden.

— Bij besluit van den Keurvorst van Kassel zijn de vrijheid van godsdienst en het burgerlijk huwelijk, bij besluit van 28. Oct. 1848 ingevoerd, weder afgeschaft.

— De nieuwe nota van Oostenrijk aan den federalen Raad is den 15. te Bern ontvangen. Alhoewel niet oorlogzuchtig geeft Weenen nog in niets toe, en blijft de zaak in denzelfden toestand.

ENGELAND.

LONDEN 19 April.

De minister *Gladstone* heeft in het Huis der gemeenten het ontwerp-budget ingediend. De inkomsten zijn geraamd op 52,990,000, de uitgaven op 52,183,000 pond sterl., zoo dat er een batig slot zou wezen van 807,000 pond. Door de onzekerheid van sommige inkomsten kan men het batig slot op 700,000 pond stellen. De minister stelt voor het behoud van de belastingen op de inkomsten nog voor 7 jaar; gedurende 2 jaar 7 penningen per pond inkomen, de 2 volgende 6 en de 3 laatste jaren 5 penningen. Alleen inkomen boven de 100 pond is belasting schuldig. Met verhooging van de regten op de successie en op de dranken, wordt o. a. de belasting op de zeepen en het zegel der dagbladen opgeheven en het zegelregt op de advertentien verminderd.

— Gec. $100^{7}/_{8}$, $^{1}/_{2}$ à $^{5}/_{8}$; $3^{1}/_{4}$ pCt. $103^{1}/_{2}$, $^{5}/_{8}$, $^{1}/_{4}$ à $^{1}/_{2}$; Ger. $100^{1}/_{8}$ à $99^{3}/_{4}$; Holl. $2^{1}/_{2}$ pCt. $66^{1}/_{4}$, $^{3}/_{8}$ à $^{1}/_{8}$; 4 pCt. $97^{1}/_{8}$ à $96^{7}/_{8}$; Belg. $4^{1}/_{2}$ pCt. $100^{1}/_{2}$; Sp. 5 pCt. $48^{1}/_{2}$; Braz. 5 pCt. $100^{1}/_{2}$; Mex. 3 pCt. $28^{1}/_{8}$ à $^{3}/_{8}$.

FRANKRIJK.

PARIJS 18 April.

Het wetgevend ligchaam heeft gister eene openbare zitting gehouden, waarin eerst ontwerpen van wet van plaatselijk belang zijn aangenomen, aan de weduwen der maarschalken *Exelmans* en *Oudinot* elk 12,000 fr. pensioen is verleend en de beraadslagingen zijn begonnen over het ontwerp, betrekkelijk den staf van het leger te zee.

— De *Moniteur* deelt de redevoeringen mede, welke Zondag in de Tuilerien zijn gehouden bij gelegenheid van de plegtige overhandiging van den kardinaalshoed aan den aartsbisschop van Tours. De keizer heeft bij die gelegenheid 't volgende aan den nieuw benoemde gezegd:

„Eene der edelste verpligtingen van het gezag is naar verdiensten uit te zien, en eene zijner aangenaamste voorregten, die te kunnen eeren. Ik gevoel dit bovenal, nu het mij gegeven is aan den Paus die leden der geestelijkheid aan te wijzen, voor wie ik in 't bijzonder [illegible] voorkeur verzoek. Het is verblijdend te zien, [illegible] het concordaat tusschen het tijdelijk en [illegible] steeds de eensgezindheid heeft bestaan, om [illegible] meestwaardige mannen der kerk te [illegible]

Nog heeft de keizer aangedrongen [illegible] behoud van die eenheid in de [illegible] kracht uitmaakt.

PARIJS [illegible]

Het wetg. ligchaam [illegible] heden met 18[illegible] tegen 37 stemmen het ontwerp aangenomen, betreffende den staf van het leger te water. [illegible] geen [illegible] tegenstand in 't [illegible] schrijft die vooral toe aan de [illegible]

standigheid, dat zelfs de Keizer niet zeer gestemd is voor die in te voeren nieuwe regeling.

— Nigt alleen spreekt men van de bijzetting der asch van *Napoleon I* in de Koninklijke kelders van St. Denis, maar op nieuw is bij Oostenrijk aangedrongen op het vervoer van 't lijk van den hertog *van Reichstadt*.

— Behalve den graaf *de Montalembert*, hebben ook de hertog *van Usès* en de markies *van Civrac* geweigerd hun aandeel te betalen in de bekostiging van het bal ter eere van den Keizer en de Keizerin door het wetg. ligchaam gegeven.

— Het *J. des Débats* meldt, dat het nieuwe Spaansche ministerie geen voornemen zou hebben eene hervorming der grondwet daar te stellen.

— 3 pCt. 80,60 à 50; $4^1/_2$ pCt. 103,75 à 70; Bank. 2735; Rom. 100; Piem. 99; 3 pCt. Sp. $42^3/_4$; Pass. $5^3/_4$; 5 pCt. Oost. $9?^3/_8$; $4^1/_2$ pCt. Russ. $101^7/_8$.

NEDERLAND.

's GRAVENHAGE 19 April.

In de zitting van de Tweede Kamer van heden zijn de beraadslagingen gevoerd over het wetsontwerp betrekkelijk de openbaarmaking van het verhandelde in de beide kamers; men wilde voortaan de uitgewerkte redevoeringen niet meer bij de betrokkene sprekers aan huis bezorgen, maar hun gedurende een zeker aantal uren gelegenheid geven, die stukken aan het gebouw der Tweede Kamer te komen nazien.

De heeren *Provó Kluit*, *van Nierop*, *Gevers*, *Martens* en de Minister van Binnenl. Zaken hebben de behoefte aan een gewijzigd reglement bestreden, als beantwoordende het bestaande vrij wel aan het doel. De heeren *van der Linden*, *Gevers* en *Wintgens*, leden der commissie voor de stenographie, hebben de thans voorgestelde maatregelen verdedigd. De bestrijders kwamen evenwel op hunne bezwaren terug, met dat gevolg, dat art. 10 werd afgestemd met 33 tegen 15, en daarna het geheele gewijzigde reglement met 36 tegen 12 stemmen.

's GRAVENHAGE 20 April.

Eergister en gister zijn bij den koning drukke conferentien gehouden, waaraan de prinsen *Frederik* en *Hendrik* hebben deelgenomen; de ministers bekwamen eerst in den laten namiddag kennis van hun ontslag.

De nieuw benoemde ministers hebben den eed op de grondwet in handen des konings afgelegd.

De ministers *Forstner van Dambenoy*, *Enslie* en *Pahud*, die voorloopig zijn aangebleven, dringen op hun ontslag aan.

Men verzekert, dat de Kamers voor eenigen tijd zullen uiteengaan, ten einde het nieuwe ministerie in de gelegenheid te stellen, zich voor te bereiden tot de taak, die het wacht. — Men gelooft niet aan de noodzakelijkheid eener ontbinding der Kamers.

— In de zitting van de Tweede Kamer van heden zijn ingekomen brieven van de heeren *van Hall* en *van Doorn*, kennisgeving inhoudende, dat zij, ten gevolge van het aanvaarden van ministeriële betrekkingen, ophouden leden der Kamer te zijn.

Tevens zijn ontvangen twee koninklijke besluiten, beide mede-onderteekend door den minister *Pahud*, als tijdelijk voorzitter van den raad van ministers, betrekkelijk het eervol ontslag en de benoeming der ministers. — Aangenomen voor kennisgeving.

De Voorzitter deelt mede, dat de commissie voor de verzoekschriften den heer *Blaupot ten Cate* tot haren voorzitter heeft benoemd. — Gelijk besluit.

De heer *van der Linden*, het woord gevraagd hebbende, zegt, dat de *Staats-Courant* van heden ter algemeene kennisse gebragt heeft een hoogst gewigtig feit, dat het, namelijk, den Koning behaagd heeft van zijn grondwettig regt gebruik te maken, en het Ministerie te ontbinden. Dat Ministerie, zegt spreker, genoot bij een groot gedeelte der Natie een groot vertrouwen, en eene krachtige medewerking bij de beide Kamers der Staten-Generaal. Niemand zal er aan twijfelen, of de beslissing dier ontbinding zal een' diepen indruk in het land maken. Zoo ver den spr. bewust is, bestaat er geen feit, waaruit zou blijken, dat dit vertrouwen verbeurd is, of niet meer zou bestaan, met name niet in de laatste dagen, toen door het votum door de overgroote meerderheid der vergadering verklaard is, dat zij genoegen nam met hetgeen door het Ministerie is gedaan. — Daar nog een der Ministers (die voor oorlog) zich thans in de Kamer bevindt, vraagt spr. verlof, van Z. Exc. eenige mededeeling te vragen, wat aanleiding heeft gegeven tot het ingediende ontslag aan den Koning.

Het gevraagde verlof door de Kamer verleend zijnde, herhaalt de heer *van der Linden* zijne vraag.

Z. Exc. de minister v. Oorlog heeft daarop verklaard, bereid te zijn, hem aan dit verlangen te voldoen en daartoe gemagtigd te wezen, zoowel door Z. M. als door de leden van het bestuur. Z. Exc. heeft gemeend, dat het voldoende zoude zijn kennis te geven van den door het ministerie aan Z. M. gerigten brief, en het daarop bekomen antwoord.

De brief aan Z. M. den Koning, den 16., door de zeven ministers onderteekend, luidt aldus:

„*'s Gravenhage*, 17 April 1853.

„Bij den toenemenden aandrang van adressen, betreffende een bisschoppelijk bestuur over de Roomsch-Katholijke kerk hier te lande, had de raad van Ministers, onder dagteekening van den 13 April jl., de eer, aan Uwe Majesteit een ontwerp van beschikking voor te stellen. Het scheen in deze, aan zoo velerlei misvatting onderworpene, zaak noodig, de regtvaardigheid van de door het Gouvernement betrachte handelwijs te doen gevoelen; de regeling zelve en den vorm harer invoering, als buiten het bereik des Gouvernements geplaatst, niet met zijne zaak te laten verwarren; te wijzen op den waarborg, dien ieder tegen wezenlijke krenking bij Uwe Majesteit vindt; en van Harentwege tot verdraagzaamheid en kalmte te stemmen.

„Volgens de berigten, heeft het antwoord, dat Uwe Majesteit op de publieke audientie te Amsterdam gaf, eenen gansch anderen indruk gemaakt. Men meent van Uwe Majesteit te hebben verstaan, dat Hoogstdezelve zich tegen Haren zin, door de Grondwet gebonden achtte dat Uwe Majesteit door het ontvangen *beklag* over hetgeen *volgens* die Grondwet gebeurd is, den band tusschen het Huis *van Oranje* en Nederland nog versterkt rekende.

„Men gelooft natuurlijk tusschen die toespraak en de houding van Hoogstdeszelfs Ministers een' strijd te ontdekken, die als tegenwerking wordt uitgelegd.

„Zoo iets, Sire! mag, zelfs in schijn, niet bestaan; het minst ten aanzien eener aangelegenheid, waarin alle klassen des volks levendig, ja hartstogtelijk belang stellen, Niemand moet gelooven, dat hij in het Hoofd der Regering tegen de Regering steun vindt. Ware het anders, de kracht der Koninklijke Regering ware gebroken; de beweging der gemoederen zou niet ophouden, maar voortduren, of telkens op nieuw kunnen worden gewekt; onrust en tweedragt zouden gewonnen spel hebben.

„Wij komen U, Sire, in het belang van het Land en van het Koningschap, met eerbiedigen ernst vragen, dat het Uwer Majesteit behage, aan een' ondragelijken toestand een einde te maken.

„Ééne waarheid wordt algemeen erkend; de Koning, die met Zijne Ministers niet overeenstemt, moet Zijn Ministerie veranderen.

„Wij brengen gezamenlijk het verzoek voor den Troon, dat Uwe Majesteit goedvinde, hiertoe te besluiten: *of* allen twijfel en misverstand, op de meest uitdrukkelijke wijs, door eene ronde, openbare verklaring weg te nemen.

„De Grondwet verleent, naar Onze overtuiging zeer te regt, kerkelijke vrijheid en gelijkheid van bescherming. Wij hebben aan de grondwettige vrijheid haren loop gelaten. Mogt Uwe Majesteit met de Grondwet of met ons stelsel van bestuur niet tevreden zijn, Uwe Majesteit gelieve ons te ontheffen.

„Dat, bij den ontvangen indruk, eene onverwijlde beslissing noodzakelijk is, behoeven wij naauwelijks onder de aandacht van Uwe Majesteit te brengen.

„(*Geteekend*) Ch. F. Pahud. Thorbecke. Van Bosse. Enslie. Forstner van Dambenoy. Strens. Van Zuylen van Nyevelt."

„*'s Gravenhage*, 19 *April* 1853.

„De Koning heeft ontvangen het adres van de heeren Ministers van den 16 April jl.

„Bij dat adres wordt erkend, dat de Koning, met Zijne Ministers niet overeenstemmende, Zijn Ministerie moet veranderen.

„Zijne Majesteit heeft mij opgedragen, in antwoord daarop te kennen te geven, gelijk ik de eer heb te doen bij deze, dat Zijne Majesteit vermeent, het oogenblik gekomen te zijn om in eene verandering van het Ministerie te voorzien.

De Staatsraad, Directeur van het Kabinet des Konings, „(*Geteekend*) A. G. A. van Rappard."

De heer *van der Linden* stelt voor, den Minister voorloopig voor de gedane mededeeling te bedanken, en de beide stukken te doen drukken en ronddeelen.

De heer *Gevers van Endegeest* merkt aan, zoo even door het lid uit Gouda te hebben hooren zeggen, dat het laatste *votum* der Kamer inhield eene goedkeuring der handelingen van het Ministerie. Spr. moet verklaren, dit voor zich niet aan te nemen. Bij de gemotiveerde orde was gezegd, dat de Kamer, gehoord hebbende, dat omtrent de kerkelijke aangelegenheden der R.-K. hier te lande, krachtige vertoogen aan het Hof van Rome *zijn* of *zullen worden* gedaan, verklaart over te gaan tot de orde van den dag. Daarin ligt opgesloten, dat men verwachtte, dat vertoogen zullen worden ingediend, en dat men dit beaamde. Maar als men dit doet, dan erkent men daarom niet, dat men de handelingen der Regering goedkeurt. Spr. althans heeft aan dat *votum* zoodanige beteekenis niet gehecht.

Niemand meer het woord vragende, worden de beraadslagingen gesloten, en het voorstel van den heer *van der Linden aangenomen*.

De commissie van rapporteurs is gereed met haar algemeen verslag over het ontwerp van wet, tot uitvoering van art. 187 der Grondwet, betrekkelijk de inkwartieringen. — Drukken en ronddeelen, terwijl de beraadslagingen aan de orde worden gesteld tegen aanst. Maandag, des morgens ten 11 ure.

De zitting is daarna gescheiden.

— In de zitting der Eerste Kamer van Woensdag is, behalve een groot aantal stukken van verschillende Ministers, ingekomen eene missive van den heer *van Royen*, waarbij hij, benoemd tot Commissaris des Konings in de prov. Groningen, zijn ontslag neemt als lid der Kamer.

Voorts zijn ingekomen de geloofsbrieven van het nieuw benoemde lid der Kamer, den heer *de Vos van Steenwyk*, die worden in orde bevonden.

Nog zijn ingekomen de Koninklijke besluiten betreffende het eervol ontslag van 4 ministers en hunne vervanging.

Nadat de Voorzitter mededeeling had gedaan van de ontwerpen van wet, van de Tweede Kamer ontvangen, en van eenige ingekomen adressen en boekwerken, heeft de heer *van Dam van Isselt* het woord over de zaak wegens de invoering der bisschoppelijke hierarchie hier te lande, en deed hij in het breede het gewigt dezer zaak uitkomen. Uit hoofde der afwezigheid van eenig Minister, heeft hij vervolgens voorgesteld, den Voorzitter te magtigen, de Regering, namens de Kamer, uit te noodigen, de over de zaak betrekkelijke stukken over te leggen, ten einde na inzage daarvan te kunnen beoordeelen, wat der vergadering te doen staat in het belang der eensgezindheid en van orde en rust in den lande. — Dienovereenkomstig wordt, zonder discussie besloten.

De vergadering gaat vervolgens over tot het trekken der afdeelingen, waarna de leden zich in de sectien begeven, tot het benoemen der voorzitters en onder-voorzitters.

Daarna wordt de vergadering gescheiden.

UTRECHT 20 April.

Nopens de ontvangst van de Commissie, die vrijdag ll. te Amsterdam door den koning ter audientie is ontvangen, ter overhandiging van het adres inzake de bisschoppelijke Hierarchie, verneemt men nog, dat Z. M., behalve 't reeds vroeger gemelde, gezegd heeft: „dat men de taak, die Z. M. te volvoeren had, gemakkelijk had gemaakt, en dat hij zou toonen prins van Oranje, Koning en Nederlander te zijn.

Dr. *Ter Haar*, die bij die gelegenheid het woord tot den koning heeft gerigt, heeft o. a. het volgende gezegd:

„Sire! Wij hebben ons zelven het gewigt dezer handeling geenszins ontveinsd. Als mannen van geweten hebben wij vooraf aan ons geweten gevraagd, of wij nog langer *konden* en *mogten* zwijgen, dan of wij ditmaal, overeenkomstig het grondwettig regt aan al Uwe onderdanen verzekerd, *moesten* spreken, en het antwoord heeft hierop door onze borst geklonken: *Nu of nooit!* En die stem heeft aanstonds zulk een weêrklank gevonden in veelduizende harten, dat dit gedenkteeken van den echt-Protestantschen geest — die, Gode zij dank! nog in Nederlands hoodstad leeft en door geene Breve van het Vatikaan is te vernietigen — dat dit gedenkteeken van den echt-Protestantschen geest binnen het kortstondige tijdperk van drie dagen is opgerigt. Indien Uwe Majesteit zich verledigen wil, die lange lijst van namen meer dan vlugtig te doorloopen en te doorbladeren, zij zal er duizenden in ontmoeten uit de lagere volksklasse, ja — maar die zich gelukkig gevoelen, in dit adres met ons te kunnen verklaren, dat zij tot Uwer Majesteits getrouwste onderdanen behooren. Zij zal er uit ontwaren, hoe vrouwen van de aanzienlijkste geslachten de onderteekening van dit adres mede van haren pligt hebben geacht. Zij zal er vele, zeer vele namen in lezen van mannen, waarop Amsterdam en geheel het Vaderland glorie draagt, van mannen, die wij mede als onze overheden eerbiedigen, die door geboorte of letterroem zijn onderscheiden, die het sieraad en steunsel zijn van den achtbaren handelsstand, waaraan Amsterdam zijne grootheid, en geheel het Vaderland zóó veel van zijne welvaart dankt; van mannen, die allen als christenen, het hoofd en de knieën voor den Koning der Koningen buigen, en — hoedanig ook de uitslag dezer poging zij — wel nimmer zullen ophouden God voor Uwe Majesteit en het duurzaam heil Uwer regering te bidden. En dit, Sire! verhoogt niet weinig de vrijmoedigheid, waarmede wij het wagen dit adres Uwer Majesteit aan te bieden.

„Sire! Indien de Grondwet, in weêrspraak met zich zelven en hetgeen zij belooft, volstrekt onmagtig bleek te zijn, om de regten van al Uwe onderdanen op godsdienstig en kerkelijk gebied, tegenover elkander in het evenwigt te plaatsen; dan zouden wij dit wel diep moeten betreuren, en beide Vorst en Volk moeten beklagen, maar daarom nog geenszins vergeten, wat wij als gehoorzame en vreedzame burgers aan den Staat zijn verschuldigd.

„Maar Sire! wij meenen met het volste regt te

mogen beweren, dat juist die gelijkheid, waarvan de Grondwet spreekt, door zoodanige invoering en erkenning der Hierarchie niet gehandhaafd, maar verbroken en geschonden zal worden. Het is onze innigste overtuiging, dat daardoor eene *suprematie* aan het Roomsche Kerkgenootschap zou worden toegekend en afgestaan, gelijk geen der andere Kerkgenootschappen zich immer zou vermogen toe te eigenen. En wanneer wij met het 65ste artikel dier Grondwet, den weidschen titel van Metropolitaan van Utrecht, en zelfs *de benoeming van Pauselijke Kamerheeren* in verband brengen; wanneer wij in die grondwet lezen dat „de Koning waakt, dat al de kerkgenootschappen zich houden binnen de perken van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat;" en vooral, Sire! wanneer wij ons herinneren, hoe Uwe Majesteit, volgens diezelfde grondwet bij God Almagtig heeft gezworen, aan alle kerkgenootschappen in Uw rijk *gelijke* bescherming te zullen verleenen, dan durven wij de hoop koesteren en het vertrouwen uitspreken, dat aan die zelfde Grondwet, door de wijsheid Uwer Majesteit, — bij een ernstigen wil der Regering om de bezwaren der Protestanten te wegen — nog zoodanige beperkingen en waarborgen voor de toekomst zullen te ontleenen zijn, waardoor de thans dreigende gevaren afgewend, en de zóó hevig verontruste gemoederen weder gerustgesteld kunnen worden.

„Sire! Het zij ons vergund, hier nog eenmaal te verklaren: Wij misgunnen of betwisten aan onze Roomschgezinde Medeburgers en Medechristenen de inwendige regeling hunner kerkelijke aangelegenheden niet; maar wanneer wij *de herstelling der Bisschoppelijke Hierarchie in Nederland, met al den aankleve van dien*, hooren voorstellen en omschrijven als eene handeling of gebeurtenis van *zuiver godsdienstigen* en *kerkelijken* aard, welke de regten van andere Kerkgenootschappen *geheel onverkort* zoude laten, welke de rust en veiligheid van den Staat *niet* zou bedreigen, welke *niet* als eene vreemde magt dreigt in te grijpen in het raderwerk der regering — dan Sire! moeten wij ons wel verpligt en gedrongen gevoelen — met beroep op den Bisschoppelijken eed en den geest van het Ultramontanisme, met beroep op de geschiedenis van Vorsten en Volken, met beroep op ieders gevoel voor waarheid en regt, met beroep op tijdgenoot en nakomelingschap beide — op de plegtigste en nadrukkelijkste wijze daartegen te blijven protesteren."

— De Groningsche dagbladen deelen berigten mede van de Hollandsche kolonien Sheboygan en Pella in N. Amerika, tot 29 Maart. Sheboygan, voor 8 jaren slechts een nietig Indiaansch dorpje, te midden van eene uitgestrekte wildernis, is thans door de beide Huizen der wetgevende magt tot eene stad verheven.

„Deze stad is — aldus schrijft men verder — voorzien met eenen in het hart des staats zich uitstrekkenden plankenweg; eene bijna voltooide ruime haven, een charter voor een spoorweg tot aan de Mississippi-rivier, en aan welken de werkzaamheden eerstdaags zullen worden aangevangen, eene dagelijksche stoombootvaart tusschen deze stad en de stad Chicago, eene scheepstimmerwerf met twee daarop zittende groote schepen, en omringd door eene bebouwde, om hare vruchtbaarheid onovertroffene landstreek.

„Te Sheboygan leggen tot uitvoer gereed 10,000 bushels tarwe; 18,000 bushels haver; 5000 bushels gerst; 2000 bushels rogge; 2000 vaten meel; 2000 stuks spek- en whiskey-tonnen; 400 vaten asch of potasch; een millioen eiken duigen, een millioen dito speeken; 5000 cords hout en 150,000 pijnhouten dakspannen.

De berigten uit Pella zijn ook gunstig. Er zal eene geregelde stoombootvaart op de Moines-rivier tot stand komen. De stoomboot wordt gebouwd te Lowaville, door Hollandsche aandeelhouders. In Pella had men gebrek aan arbeiders en dienstboden; er was dien ten gevolge eene vereeniging gevestigd, met doel, om door onderlinge geldelijke bijdragen en vrijwillige giften van elders, minvermogende Nederlanders van goed zedelijk gedrag, behulpzaam te zijn in hunne overkomst naar Amerika. Leden van het bestuur zijn *A. J. Betten*, voorzitter, *J. Muntingh*, secretaris, *J. Overkamp*, kassier, *K. van der Linden* en *J. Smeenk*. Men had een commissie in Nederland benoemd, die in vereeniging met het bestuur tot hetzelfde doel zal werkzaam zijn.

— De *Amst. Cour.* meldt uit een bijzonderen brief uit Batavia 't volgende:

„In onze Courant van 12 dezer komt eene lange lijst van ridderbenoemingen en andere belooningen wegens de Palembangsche expeditie voor, waarop nog al aanmerkingen gemaakt worden, omdat er veel fatigue is doorgestaan, maar eigenlijk weinig gelegenheid is geweest om zich te distingueren. Waren de zaken er nu maar in orde! doch wat men er van zeggen moge, het is er nog niet pluis. Nu wordt er op nieuw gesproken van eene expeditie tegen Radja *Tiang Alam*, dien de legerberigten reeds zoo dikwerf hebben doen sneuvelen of als voortvlugtig hebben vermeld. De opvatting en verzending van den rijksbestuurder *Ferdana Mantri* zal nog lang van invloed zijn op de Palembangsche onlusten. Op Borneo is thans met de Chinezen alles op goeden voet."

UTRECHT 21 April.

De *Amst. Courant* van heden zegt omtrent de ministeriële verandering o. a. het volgende:

„De ministers hebben hun ontslag verzocht; *zij* hebben den wensch te kennen gegeven om af te treden. Wij schorten ons oordeel over hunne handelwijze op.

„De Koning kon hun het gevraagde ontslag niet weigeren zonder hun gedrag volkomen goed te keuren, hetgeen Hij moeijelijk doen kon, deels bij de afkeuring die de handelingen der regering in de Tweede Kamer ondervonden hebben, deels bij den tegenstand, die de staatkundige gevoelens van den minister *Thorbecke* bij een groot deel der bevolking vond, en misschien ook wel bij het weinige vertrouwen dat die staatsman Hem inboezemde.

„Maar welk stelsel drukt het tegenwoordige ministerie uit?

„Het schijnt ons toe, dat dit stelsel aldus geformuleerd zou kunnen worden: Geen reaktie, noch in het staatkundige, noch in hetgeen de vrijheid van Godsdienst betreft; maar ook getrouwheid aan de grondwet, waar het op wezenlijke waarborgen voor de vrijheid aankómt.

„Twee leden van het tegenwoordig ministerie hebben de grondwetsherziening van 1848, als ministers der regering voorgedragen en krachtig verdedigd; een lid is als minister afgetreden, omdat de grondwetsherziening, in 1847 voorgesteld, hem onvoldoende voorkwam, terwijl de beide andere leden zich steeds hebben doen kennen als gehecht aan wezenlijken vooruitgang, zonder verblind geweest te zijn door den uiterlijken glans van sommige vrijzinnige stellingen, die wel schijnbaar volksgezind waren, maar inderdaad den wezenlijken vooruitgang hebben tegengehouden."

En verder

„De minister *Thorbecke* is opgetreden terwijl een groot deel der bevolking een bijna onbepaald vertrouwen in zijn persoon stelde, en van hem de overtuiging koesterde, dat hij de plaatselijke en provinciale vrijheid, in overeenstemming met zijne vroegere gevoelens zou handhaven — en het tegendeel is geschied. Tegen den geest der grondwet zijn de plaatselijke vrijheden en regten, waarop de nederlandsche natie zooveel prijs stelde, beperkt, en eindelijk heeft het stelsel van den minister van binnenl. zaken, bij ruime ondersteuning in de Staten-Generaal, zich al meer en meer ontwikkeld tot een ministerieël absolutisme.

„De wensch naar wezenlijken vooruitgang moet niet door personen, maar door daden, niet door onbepaalde beloften, maar door goede maatregelen bevredigd worden. Bij het stelsel van den heer *Thorbecke* kwam alles neêr op den persoon van den verantwoordelijken minister; dat stelsel moet verlaten en waarborgen gegeven worden voor billijke administratieve beslissingen. Eerst bij zoodanig stelsel is duurzaamheid van een ministerie te verwachten."

— In een buitengewoon nommer hebben we gister mededeeling gedaan van de verandering van ons ministerie en van de voorloopige lijst der Hoogstaangeslagenen in deze provincie.

Heden geven we als bijvoegsel $1^1/_2$ vel, behelzende het volledig verslag van de zitting der Staten-Generaal, waarin de interpellatien hebben plaats gehad over de Bisschoppelijke Hierarchie, zooals we voorleden week het verslag gaven van de eerste interpellatien.

Van beide verslagen zijn exemplaren afzonderlijk aan ons bureau verkrijgbaar tegen 10 Cents het vel.

(1557) ⁂ Getrouwd:

Mr. L. C. HORA SICCAMA,

Weduwnaar van Vrouwe J. S. W. VAN HAEFTEN,

en

S. W. VAN EELDE.

Utrecht 21 April 1853.

(1558) ⁂ Na eene korte ongesteldheid, overleed heden Mevrouw de Wed. E. L. RICKERS, geb. HATZENBÜCHLER, in den ouderdom van 66 Jaren, hartelijk geliefde Pleegmoeder van

Utrecht 17 April 1853. M. T. BENOIST.

Eenige kennisgeving.

(1559) ⁂ Heden den 19 April 1853 overleed, in den ouderdom van ruim 61 Jaar, de HoogWel Geb. Heer Jonkh. G. J. BEELDSNIJDER VAN VOSHOL, oud Lid der Ridderschap en Provinciale Staten van Utrecht.

(1560) ⁂ Heden overleed, tot diepe smart van mij en mijne kinderen, mijn hartelijk geliefde Echtgenoot, de WelEdele Heer JOHANNES VAN GRUTING, in den ouderdom van 63 jaren.

Utrecht, C. F. LIX-RAAVEN,

20 April 1853 Wed. VAN GRUTING.

(1561) ⁂ De ondergeteekende, door het vereerend vertrouwen zijner Stadgenooten, in 1850 tot Lid der Provinciale Staten in het Hoofdkiesdistrict *Utrecht* verkozen, vindt zich door zijnen voortdurenden ziekelijken toestand en het klimmen zijner jaren verhinderd, deze betrekking langer waar te nemen. Hij verzoekt alzoo langs dezen algemeenen weg, bij zijne ophanden zijnde aftreding, niet meer in aanmerking te komen.

Utrecht, den 21 April 1853.

F. VAN DE POLL.

(1562) ⁂ Gevoelig voor de meer dan gewone blijken van deelneming, ondervonden bij het overlijden hunner geliefde Dochter en Zuster, betuigen de ondergeteekenden, ook namens hunne Echtgenooten, hunnen opregten dank.

Utrecht, P. W. PRINS, Em. Pred.

21 April 1853. HAVERKAMP PRINS.

Koffijhuis DE DOELEN.

DE GEZUSTERS DRECHSLER

(1563) ⁂ zullen zich nog eenige avonden, en Zondag 24 dezer, voor het laatst, in **Matinée & Soirée Musicale** laten hooren.

Stations-Koffijhuis.

(1564) ⁂ Aan het geëerde Publiek wordt kennis gegeven, dat op Zondag den 24 April en op Zondag den 1 Mei door het Gezelschap van de Gebroeders JOS HELD eenige Muziekstukken zullen worden uitgevoerd. Aanvang des middags na 12 ure en des naden middag ten $5^1/_2$ ure.

'S RIJKS VEEARTSENIJ-SCHOOL.

(1565) ⁂ De Directeur van 's RIJKS VEEARTSENIJSCHOOL zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Binnenlandsche Zaken, op Zaturdag den 23. April 1853, overgaan tot de verpachting van:

1°. Vierenveertig roeden BOUW- of MOESLAND, gelegen te Utrecht, buiten de Wittenvrouwenpoort, Kadaster Sectie A 35 en 36, hebbende een uitweg in de Kerksteeg.

2°. Zeven bunders, vijf en veertig roeden, veertig ellen WEILAND, gelegen in zes Kampen, buiten de Wittevrouwenpoort, aan den Ezelsdijk; hebbende uitweg aan den Blaauwkapelschen weg, over Koningslust, Kadaster Sectie A 967, 849 en 850.

Deze verpachting zal geschieden bij inschrijving op de voorwaarden, welke dagelijks, tot op den dag der Verpachting, ter lezing liggen in het gebouw van 's Rijks Veeartsenijschool te Utrecht.

De Directeur voornoemd,

P. H. J. WELLENBERGH.

BELANGRIJKE VERKOOPING VAN VEE EN BOERENGEREEDSCHAPPEN.

(1566) ⁂ Men is voornemens, publiek, ten overstaan van den Notaris A. PERK, te Hilversum, aan de Hofstede *Hijdepark*, aan den Straatweg naar Soestdijk, te verkoopen:

Op Vrijdag den 22sten April 1853, des morgen

ten 10 ure, 60 stuks RUNDVEE, melkgevende en andere, 200 SCHAPEN en ruim 40 groote en kleine VARKENS.

En *niet* op Dingsdag den 10 Mei zoo als vroeger geannonceerd is, maar op Woensdag den 11 Mei 1853, terzelfder plaatse en uur, 7 stuks PAARDEN, voorts WAGENS, PLOEGEN, KARREN, EGGEN en andere BOERENGEREEDSCHAPPEN.

Alles daags voor de veilingen te zien.

De Stallen zijn door geene ziekte besmet, en het Vee volkomen gezond, en even als de Wagens, enz. in den besten staat.

(1567) ⁂ Men zal op *Morgen* Zaturdag, 23 April 1853, des middags ten twaalf ure, te Utrecht achter St. Pieter, in het Lokaal van Verkoopingen, in het openbaar aan den meestbiedende Verkoopen: Een HUIS, met Erf en Tuin, benevens een Stuk BOUWLAND, te zamen groot 82 roeden, gelegen in de Gemeente Gothen, in den Oostwaard, aan den Utrechtschen Dijk, en overigens aan alle zijden belend door G. SMOORENBURG. — Breeder bij billetten en nader onderrigt ten Kantore van den Notaris VAN SCHERMBEEK te Utrecht.

(1568) ⁂ Op *Morgen* Zaturdag 23 April 1853, des namiddags ten een ure, zal men, aan het Lokaal van verkoopingen binnen Utrecht, achter St. Pieter, publiek verkoopen:

Eene kapitale BOERENHOFSTEDE, bestaande in Bouwmanswoning, Zomerhuis, Wagenschuur, drie Hooi- en Korenbergen, Tuin, Boomgaarden, Bouw-, Wei- en Boschlanden, zoo binnen als buitendijks; te zamen groot 66 bunders, 95 roeden 50 ellen, op *Mastwijk*, onder Linschoten en onder Reijerscop, waarin zich beste STEENAARDE bevindt. Verhuurd tot 1 Januarij en 1 Mei 1854.

In 7 perceelen, 2 onder massa's en eindelijk in eenen koop.

En eene kapitale BOERENHOFSTEDE, bestaande in Bouwmanswoning, Zomerhuis, Schuur, twee Hooibergen, Tuin, Boomgaard, Wei-, Hooi- en Boschlanden, te zamen groot 32 bunders, 33 roeden 10 ellen, in den Polder Oukoop, onder Ter Aa, gemeente Loenersloot, en onder Demmerik, gemeente Vinkeveen.

In 5 perceelen en vervolgens in massa.

Breeder bij billetten omschreven, en nader onderrigt te bekomen ten kantore van de Notarissen STEVENS en BUSKES te Utrecht, en ook, wat het eerste perceel betreft, ten kantore van den Notaris CAMBIER VAN NOOTEN, te Lopik.

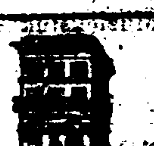

(1569) ⁂ *Morgen* Zaturdag 23 April 1853, namiddags ten 5 ure, zal te Utrecht, ten overstaan van den Notaris Mr. H. A. B. VOSMAER, in het openbaar worden verkocht:

Een hecht en sterk, in de laatste jaren, in volkomen staat van onderhoud gebragt dubbeld HEERENHUIS, met Erf, Grond en Tuin, in de Zuilenstraat, A. n°. 589, kadaster sectie B. n°. 1103, als Huis, Erf en Tuin vier roeden 70 ellen.

Dit Huis met Hardsteenen Stoep en Onderpui heeft beneden twee Voorkamers en eene Suite, een marmeren net gestucadoorden Gang, Keuken en Kelder, met alle gerieflijkheden, boven een afgesloten ruim Portaal met vier Kamers en Kabinetje; alle de Kamers met behangsels, vele gestucadoord en met marmeren Schoorsteenmantels en onderscheidene Kasten; Voorzolder met beschoten Dak, Achterzolder, twee Dienstbodenkamers en smaakvol aangelegden Tuin, waarin een Prieel, gebouwd tot berging van Brandstoffen enz. Te aanvaarden 13 Mei.

(1570) ⁂ De Notaris TISSOT VAN PATOT, te Maarssen, zal den 26 en 27 April 1853, des voormiddags 10 ure, ten sterfhuize van Mevrouw de Wed. den Heer CREMERS, in de buitenplaats *Nieuw Vollenwoort*, te Maarssen, verkoopen: verscheidene Mahoniehouten en andere MEUBELEN, Porselein, Verlakt, Glas- en Aardewerk, Spiegels, Koper-, Tin-, Blik- en IJzerwerk, Huis-, Bed- en Tafellinnen, Bedden met toebehooren, Vloerkleeden, Carpetten en vele andere goederen. Alles daags te voren te zien van 10 tot 3 ure, bij billetten omschreven.

UIT DE HAND TE KOOP

(1571) ⁂ Een beneden met bewerkte GLAZEN BINNEN PUIJ, met 2 glazen Zijdeuren, een glazen Voordeur, eene Winkel Toonbank met toebehooren netjes en helder geschilderd, alles voor twee jaren nieuw gemaakt. Te bevragen bij M. PETRI op de Vischmarkt, ook bij W. PETRI te Amersfoort.

Utrecht den 19 April 1853.

(1572) ⁂ Men verlangt *TE HUREN*, tegen 1 Mei aanstaande, in de omstreken van Zeist, een KLEIN BUITEN of OPTREKJE, met minstens vier Kamers en een Keuken, liefst gemeubeleerd. Hiertoe inclinerenden gelieven zich te adresseren met opgave van huurprijs, met franco brieven onder Lt. H. aan het Bureau dezer Courant.

(1573) ⁂ Men vraagt eene STALLING, voor 3 of meer Paarden, met wel ingerigt KOETSHUIS. Adres met opgave van Huurprijs, per Briefje lt. Q. bij de Boekhandelaren J. G. VAN TERVEEN EN ZOON.

(1574) ⁂ Terstond *TE HUUR* een allerangenaamst gesitueerd HUIS, met vier Kamers, Keuken, Kelder, Plaatsje en Berging voor Hout en Turf. — Te bevragen bij A. VAN MANEN, in de Donkere-Gaard.

(1575) ⁂ Men vraagt dadelijk *IN HUUR*, eene Ongemeubeleerde KAMER voor één Persoon, in of om Utrecht. Adres letter O. N. Bureau dezer Courant.

[illegible]

(1576) ⁂ met primo Mei aanstaande, drie BENEDEN-KAMERS, Keuken, Kelder en verdere Gemakken. Te bevragen bij den Boekhandelaar J. ANGELIER, Choorstraat te Utrecht.

(1577) ⁂ De Ondergeteekende heeft de eer zijne geëerde begunstigers te berigten, dat hij een fraai assortiment STROO ARTIKELEN heeft ontvangen. Hij neemt de vrijheid deselve beleefdelijk aan te bevelen.

A. H. KOSTER, [illegible]

(1578) ⁂ In eene affaire van Droogerijen en Verfwaren, wordt gevraagd een BURGER JONGELING van de P. G., niet beneden de 15 Jaren, tegen genot van Salaris. Adres met *franco* Brieven onder lett. A. bij den Boekhandelaar C. VAN DER POST Jr.

BERICT.

Daar de verkoop van onze

LINNENS en TAFELGOEDEREN

(1579) ⁂ nog slechts tot **Zaturdag den 23 dezer maand** zal plaats vinden, in ons Magazijn op de Oude Gracht, wijk B. n°. 54, dewijl onze affaire van hier bepaald is, zoo noodigen wij diegenen uit, die nog eenige inkoopen bij ons wenschen te doen, zich de laatste dagen dezer week ten nutte te maken.

Tevens roepen wij allen op, die iets van ons mogten te vorderen hebben, om met hunne kwitantiën daarover uiterlijk op dien dag ten onzen te komen beschikken.

Utrecht, 20 April 1853.

PASSAGE HIRSCHFELD & Comp.

320

STAATS-LOTERIJ.

(1580) ⁂ Bij den Gekwalificeerden Kollecteur P. H. HAANEBRINK, te Utrecht, zijn voor bovengemelde Loterij, waarvan de *Eerste* Klasse 25 April 1853 aanvang neemt te trekken, Heele en gedeelten van Loten te bekomen.

ZOETE CINAASAPPELEN.

(1581) ⁂ Zijn heden te bekomen per kist of per 100, tot een civielen prijs, en per dozijn à 25 en 30 Centen; alles suikerzoet, en CITROENEN tot gelijke prijzen, bij

A. VAN BROEKHUIJZEN,
Lijnmarkt te Utrecht.

(1582) ⁂ Door den Boekhandelaar H. W. MOOIJ, te *Amsterdam*, zal binnen weinige dagen worden uitgegeven:

DRIETAL PREKEN,

uitgesproken op 10, 14 en 17 April jl.,

DOOR J. E. DE VOOGT,

Predikant te Amsterdam.

De prijs zal hoogstens 80 Cents zijn. Bestellingen hierop worden bij alle Boekhandelaars aangenomen.

NIEUWE GOEDKOOPE
UITGAVE VAN MUZIJK
à 3 en 4 Cents de Pagina.
à 2 Cents bij Inteekening.

(1583) ⁂ Bij de ondergeteekende is thans voorhanden het geheele depot der nieuwe goedkoope Muzijk, uitgegeven bij DESFORGES & C°., te 's Gravenhage. Hebbende weder ontvangen de uitgave van 31 Maart jl. waaronder zich bevinden:

L. F. Rovina, Uncle Toms galop (gemakkelijk gezet). ... pag. 7 f 0,16
Prudent, la danse des fées op. 41. 12 " 0,24
Mozart, une fièvre brûlante. 11 " 0,44
Beethoven, 8e sijmphonie op. 93. 4 handen 37 " 1,48
R. Schumann, Kinder Scenen op. 15. 21 " 0,84
Alois Schmitt, Sammlung von Tonstücke. 4 handen. N°. 1. [illegible] " 0,32
Idem Idem N°. 2. [illegible]

Voorts nieuwe *Walsen, Polka's, Galops, Aria's* uit de nieuwste *Opera's, Romances*, enz. enz.

De **Catalogus,** die reeds **1132** nummers bevat, is *gratis* te bekomen. Indien de Heeren Muzijk-Onderwijzers voor hunne leerlingen van deze fraaije décalque Muziek gebruik maken, dan behoeven de ouders *NIET DE HELFT* van hetgeen zij thans voor den kostbaren Plaatdruk betalen. De nadeelen worden beleefdelijk uitgenoodigd zich personelijk van de deugdzaamheid en goede keuze van deze werken te verzekeren, en mogten eenige courante werken, door den Meester verlangd, nog niet in den Catalogus voorkomen, dan zijn de uitgevers [illegible] het niet moeijelijk valt *bij de 30 à 40 stukken die zij maandelijks uitgeven.*

A. GEIJSEELS & Comp.,
bij het Stadhuis.

WAARNEMINGEN, gedaan op het Meteorologisch Observatorium te Utrecht. (*Zonnenburg.*)

April	Uur	Wind-rigting	kr.	Barom. bij 0°	Therm. F.	Afwijk.	Vocht.	Sw.	Aanmerkingen.
				mm					
19	8	zo.	1	763,31	46,6		0.84	0	Helder.
	2	wnw.	1	61,04	55,8	+ 0.4	55	0	Ligt bewolkt.
	10	n.	0	57,[illegible]	50,[illegible]		81	0	Zwaar bewolkt.
20	8	w.	0	52,41	48,9		92	1.4	Id.
	2	wnw.	3	51,72	46,4	— 5,[illegible]	86	3.5	Id.
	10	wnw.	3	53,49	42,6		[illegible]	0.5	Id.

PRIJZEN DER EFFECTEN.

AMSTERDAM 20 April 1853.

NEDERLAND.			
Werkel. Schuld . . . 2½ pCt.	64½	64[illegible]	64[illegible]
dito dito . . . . 3 "	76[illegible]	76[illegible]	76[illegible]
dito dito . . . . 4 "	[illegible]	93[illegible]	93[illegible]
Amortisatie Syndicaat 3½ "	96¼	96[illegible]	96[illegible]
Oost-Ind. Leening . . 4 "	95[illegible]/16		
RUSLAND.			
Oblig. bij *Hope en Comp.* 5 pCt.	108½	108[illegible]	108½
Obligat. 1828 en 1829 5 "	107[illegible]		
Certificat. 1831 & 1833 5 "	90[illegible]		
dito dito 1840 . . . 4 "	92[illegible]		
dito *Stieglitz* N. . . . 4 "	93		
Inschr. in Antiqua. . . 6 "	75[illegible]		
Certific. van Antiqua . . . "	75[illegible]/16		
POLEN.			
Aand. 1836, fl. 300, *f*	164¼		
SPANJE.			
Obligatiën . . . . . . 5 "	23[illegible]/16	[illegible]/16	[illegible]
dito . . . . 3 "	47[illegible]		
Binnenl. Schuld . . . . 3 "	43[illegible]/16	[illegible]	[illegible]
Amortisable	5[illegible]	5[illegible]	5[illegible]/16
Bewijzen Coupons	7[illegible]/16	7[illegible]	7[illegible]
OOSTENRIJK.			
Oblig. Metalliek . . . 5 pCt.	87[illegible]/16	87[illegible]/16	
dito dito N. . . . . 5 "	92[illegible]	93¾	
dito dito L. H. . . . 5 "	93[illegible]	93[illegible]	
dito dito . . . . . 2½ "	41[illegible]	41[illegible]	
ENGELAND.			
Certific. bij *Rotschild* 2½ "	52[illegible]		52[illegible]
BRAZILIË.			
Geld. 1824, £ 100, . . 5 pCt.	[illegible]		
PORTUGAL.			
te Londen . . . . . . 5 pCt.	[illegible]	42¼	42[illegible]
dito . . . . [illegible]	[illegible]	40	40[illegible]
AMERIKA.			
Grenada, Oblig. . . . [illegible]	22¼	22½	
Mexico, Obl. [illegible]	27[illegible]/16		
Noord-Amerik. [illegible] Bank-act.	5⅛	5[illegible]/16	5[illegible]/16

Utrecht, bij L. E. BOSCH en Comp.

BIJVOEGSEL VAN DE UTRECHTSCHE COURANT VAN VRIJDAG 22 APRIL 1853.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

's GRAVENHAGE, Vervolg der Zitting van Maandag 18 April.

De Voorzitter geeft kennis, dat door de afdeelingen zijn benoemd tot *voorzitters* de heeren: *Sloet tot Oldhuis*, *van Hoëvell*, *Mackay*, *Godefroi* en *Gevers van Endegeest*; tot *tweede voorzitters* de heeren: *Baud*, *Metman*, *van der Linden*, *Poortman* en *Luyben*; en tot leden der *commissie voor de verzoekschriften* de heeren: *van der Heyden*, *Beens*, *ten Cate*, *Leemans* en *Hengst*.

De heer *v. Doorn* vraagt vervolgens het woord en herinnert, dat in de jongste vergadering was aan de orde gesteld de beraadslaging over het gewijzigd reglement nopens de stenographie, maar dat in die zitting ook aan de orde was gekomen een ander onderwerp van niet mindere aangelegenheid. De Kamer heeft namelijk in die zitting den Spreker verlof gegeven tot het doen eener interpellatie aan de Regering; en naar aanleiding daarvan, zijn door de Regering stukken medegedeeld, die ter griffie van de Kamer zijn nedergelegd. Door die nederlegging is het noodzakelijk geworden, de beraadslaging over het door hem ter sprake gebragt onderwerp te verdagen. Hij meent evenwel, dat de Kamer gewild heeft, dat dit onderwerp den voorrang zou hebben boven dat nopens het reglement voor de stenographie, hetwelk heden aan de orde is; en hij meent, dat thans, nu er tijd genoeg gegeven is om inzage der bedoelde stukken te bekomen, de beraadslagingen over het daarbij betrokken onderwerp ook kunnen worden voortgezet. Hij zal er niet behoeven bij te voegen, dat het voor het algemeen van hoog belang kan worden geacht, dat het onderwerp ten spoedigste tot eene afdoening worde gebragt. Hij stelt mitsdien voor, dat de beraadslagingen, waartoe de door hem gedane interpellatie aanleiding heeft gegeven, de prioriteit zullen hebben vóór die over het reglement voor de stenographie, en dat de laatstbedoelde alzoo tot nader zullen worden verschoven.

Over deze motie van orde door niemand het woord gevraagd zijnde, wordt dienovereenkomstig besloten en alzoo aan de orde gesteld de beraadslagingen over de zaak wegens de *organisatie van het R. K. kerkgenootschap in Nederland*.

De heer *van Doorn* vat alsnu wederom het woord op en zegt, dat hij de thans aan de orde gestelde aangelegenheid niet heeft ter sprake gebragt met het doel, om eenige blaam, op wien dan ook, te werpen. Hij heeft dit geenszins gedaan om andere oogmerken of bedoelingen in de hand te werken, om hetgeen bij de Grondwet is bepaald twijfelachtig te maken, of om op de regten van een groot deel der natie inbreuk te maken of die aan te randen. Hij weet het: de Grondwet is geschreven voor allen, en de eed is heilig, die daarop door de vertegenwoordigers des volks is afgelegd. Hij heeft alleen op het oog gehad de rust en den vrede te bewaren, twist en tweedragt uit het land te houden. Zijne interpellatie had ten doel, om de zaak tot de meest mogelijke klaarheid te brengen; om te weeg te brengen, dat het onderwerp in zijnen geheelen zamenhang kon worden overzien en allen in staat wierden gesteld, om met kennis van zaken een juist, regtvaardig en billijk oordeel te vellen, in de hoop, dat de inlichtingen der Regering konden bijdragen, om opvattingen en gevolgtrekkingen te keer te gaan, waartoe de eerste voorstelling der zaak had aanleiding gegeven. Tot zijn innig leedwezen heeft hij dit laatste doel niet bereikt. Wel heeft men mededeelingen en een verslag gekregen van al hetgeen er is gebeurd en tot stand gebragt; maar de toelichtingen, althans in den geest als spreker die verlangd had, zijn niet gegeven. Men heeft zich bepaald tot de opmerking, dat deze aangelegenheid was uitsluitend van godsdienstigen aard; dat zij geheel en al behoorde tot het terrein der kerk; maar men heeft niet verholen gehouden, dat *de wijze*, waarop zij was tot stand gebragt, als *minder voegzaam* werd aangemerkt en dat daardoor aanleiding bestond, dat zich eene meening zou kunnen vestigen, die het van hoog belang ware, dat niet was ontstaan. Spr. klaagt nu niet, dat op zijne vragen niet geheel en volkomen antwoorden zijn gegeven; want bij inzage der stukken, die medegedeeld zijn, is bij hem de overtuiging gevestigd, dat de vragen niet voor eene andere, niet voor eene bevredigender oplossing vatbaar waren. En thans afgaande op den indruk, bij hem door de inzage der stukken te weeg gebragt, moet hij het verklaren, dat hij het onmogelijk acht, dat de Kamer in die mededeeling stilzwijgend zou berusten. Wat genoemd is *minder voegzaam* in den *vorm*, acht hij *krenkend* en als eene *bepaalde tekortdoening* aan hetgeen men aan de *waardigheid* en de *onafhankelijkheid van dezen staat* verschuldigd is. Hij meent tot die opvatting regt te hebben, omdat kennelijk uit de stukken blijkt, niet slechts dat van deze zijde is aangedrongen en prijs gesteld op voorafgaande mededeeling, maar ook omdat uitdrukkelijk blijkt, dat door het Roomsche hof de toezegging was gegeven, dat die mededeeling *zou geschieden*, alvorens aan de afdoening der zaak de hand wierd geslagen. Hij acht dit als eene bepaalde voorwaarde, die gesteld is om tot de regeling der zaak over te gaan; en, nu die voorwaarde niet is nagekomen, meent hij, dat hetgeen heeft plaats gehad, moet worden aangemerkt als te zijn geschied *in strijd* met de belangen van het land, die niet kunnen gedoogen, dat vreemde regeringen de onze voorbijgaan, als zij Nederlandsche belangen, hetzij kerkelijk of andere, tot het onderwerp maken harer beschikkingen en daarover regelen tot stand brengen. En wat nu betreft de vraag, of het hier een onderwerp geldt, geheel en uitsluitend van godsdienstigen aard, dat geheel zou behooren tot het gebied der kerk; hij gelooft, dat, als men het land ziet verdeelen in kerkelijke districten, men ontwaren moet, dat daardoor te zeer naar buiten wordt gewerkt, om niet te begrijpen, dat men treedt op het gebied van het staatsgezag. Hij gelooft, dat de oprigting van bisdommen in ons land is eene zaak van geheel nieuwen aard, die tot veel opspraak moet aanleiding geven, en dat het van hoog gewigt was te onderzoeken naar het meerder of minder oirbare van de vestiging der bisschoppelijke zetels, en het oordeel daarover moest niet geheel en al aan de regering zijn onttrokken. Hij gelooft, dat in eenen Staat, waar *alle* kerkgenootschappen en gezindheden *gelijke* aanspraak hebben op bescherming, als er sprake is van eene eerste vestiging, de Regering moet toezien en onderzoeken, of er in de organisatie van het kerkgenootschap niets zij opgenomen, wat de regten of belangen van anderen zou aanranden of verkorten. Hij blijft dus de meening toegedaan, die hij reeds vroeger heeft ontwikkeld, dat de regeling van kerkelijke aangelegenheden niet geheel en al kan plaats hebben buiten de medewerking van het staatsgezag; en hij gelooft, dat, vooral in deze kwestie, zorgvuldig door de Regering moet kunnen worden nagegaan, *wat* er tot stand is gebragt, en dat zij, vóór en aleer zij toelate, dat dit in werking kome, zich, in het belang van allen, behoort te verzekeren dat er voor niemand nadeel of schade kunne ontstaan. Hij gelooft, door hetgeen hij in het midden heeft gebragt, genoeg te hebben versterkt de meening, door hem aan den dag gelegd, dat zijne vragen niet geheel bevredigend zijn opgelost. Hij zou misschien hier zijn betoog kunnen eindigen, maar hij meent nog ééne opmerking niet te moeten terughouden. Zij betreft de vraag, in hoe ver de regten, welke den ingezetenen van Nederland, die de Roomsche leer volgen, toekomen op eene eigen regeling hunner kerkelijke zaken, ook hier kunnen zijn verkort? Misschien bedriegt hij zich, maar waaruit blijkt het, dat zij die regeling verlangen, zoo als zij nu is geschied? Welligt ontbrak het aan een orgaan om dat blijk te geven; maar opmerkelijk is niettemin, dat de verhouding van de Roomsche kerk in Nederland tot den Roomschen Stoel voorheen zoo geheel anders was dan zij nu wordt voorgesteld. Voorheen werd een Bisschop gekozen door de geestelijkheid; *nu* benoemt de Paus onmiddellijk; en uitdrukkelijk blijkt het uit den Apostolischen brief van den 4. Maart ll., dat uit hetgeen omtrent de voormalige Roomsche kerk in Nederland bestond, voortaan geen regt of verpligting meer zou volgen. Hij acht hierin wel eenige bedenkelijkheid gelegen, en hij gelooft, dat daardoor de kracht is ontzenuwd van het betoog, dat nu de Nederlandsche kerkvoogden een zelfstandig beheer zullen uitmaken. Hij zou het gewigtig achten, indien dit zeker was, maar dit schijnt werkelijk niet het geval te zijn, want het blijkt uitdrukkelijk, dat aan Rome is voorbehouden de bevoegdheid, om de districten te splitsen, daarvan de grenzen anders te bepalen, en overigens vrijelijk te volvoeren wat haar nuttig of doelmatig zou voorkomen. Dit, meent hij, gaat te ver, en hij zou verlangd hebben, dat de Regering er voor waakte, dat niet voor altijd aan de Nederl. Roomschgezinden ontnomen wierden regten, waarop zij zelven vroeger zoo veel prijs stelden en die, gelooft hij, voor hen nog van waarde te achten zijn. Hij hecht aan deze opmerking en hij gelooft er bij te mogen voegen, dat, als hij daarbij van iets gewaagt, dat misschien vreemd mag klinken in zijnen mond, hij dan toch meent, dat niet moet worden over het hoofd gezien, hoe de eigenaardige gesteldheid der protestantsche bevolking haar vooral beducht maakt voor eene uitbreiding van het gezag van den Roomschen Stoel en hoe het voor haar bevredigend is, als zij gewaarborgd is, dat de Nederlandsche kerkvoogden altijd een zelfstandig bestuur kunnen voeren, hetgeen nu niet anders dan onder beperkende voorwaarden zal geschieden. Onze Roomsche landgenooten erkennen, dat ook hunne Protestantsche mede-christenen regten hebben, maar het Hof van Rome erkent dit niet; en wat wel niet te duchten is, er blijft altijd eene bedreiging in de hand van Rome. Nu moge daaraan meerder of minder waarde worden gehecht, de Protestanten mogen zich zonder gegronde reden verontrusten; maar men weet, dat die onrust alles kan te weeg brengen. Hij vertrouwt, dat al zijne medeleden zullen medewerken en gereed zullen zijn te doen wat strekken kan, om de eendragt te bewaren. Hij hoopt, dat alle geschillen over kerkelijke aangelegenheden in geloofsbegrippen hier te lande voor altijd zullen blijven *uitgesloten*. Maar, waar het op aankomt, is om wel te waarborgen, dat de vrijheid, die in de Grondwet voor is geschreven, ook voor allen bewaard blijve, en het voorschrift van art. 169 der Grondwet met kracht te handhaven. Het is hem voorgekomen, dat de *wijze*, waarop de organisatie is tot stand gebragt, geene genoegzame zekerheid daarvoor oplevert; dat de Regering, die reeds van gevoeligheid gesproken heeft en over veronachtzaming, die zij ondergaan heeft, daarover met kracht en ernst bij het hof van Rome vertoogen behoort in te dienen, en dat zij nooit kan of mag toelaten, dat over Nederlandsche belangen buiten 's lands buiten hare voorkennis en medewerking worde beschikt.

De heer *van Hoëvell* heeft nooit met meer schroomvalligheid het woord gevoerd, doch heeft het ook nooit meer zijn pligt gevoeld zulks te doen. Hij wenscht zijne meening te zeggen: 1°, over de handelingen van ons gouvernement; 2°. over die van een vreemd gouvernement jegens onzen staat; 3°. over hetgeen hij meent, dat op dit oogenblik behoort gedaan te worden.

Ad. I. Wat heeft ons gouvernement gedaan? Uit de overgelegde stukken is, naar de meening des spr., gebleken, dat het gouvernement zich op het juiste standpunt heeft geplaatst, d. i. op het grondwettig standpunt. Hij verschilt ten deze dan ook van meening met den vorigen spr. Hij gelooft dat, volgens de Grondwet, ieder kerkgenootschap het *regt* heeft zich zelf te organiseren, zonder tusschenkomst van den staat, behoudens het blijve binnen de perken der wet. Het gouvernement heeft dus teregt dit standpunt ten deze aangenomen. Spr. drukt hier te meer op, omdat hij dit beginsel, met het lid uit Gouda (den heer *Metman*) bij de beraadslaging over de begrooting, verleden jaar heeft verdedigd, en het der Regering tot grief heeft gemaakt, dat zij dit beginsel bij de organisatie van het Herv. kerkgenootschap uit het oog heeft verloren. Het gouvernement heeft dus te regt, loijaal, zonder omwegen, verklaard, dat de organisatie van het R. K. kerkgenootschap kon plaats hebben; dat de Grondwet daartoe de gelegenheid aanbood. Maar de Regering heeft meer gedaan. Zij heeft te regt ingezien, dat de *wijze*, waarop de invoering dier organisatie zou plaats grijpen, van veel gewigt zou zijn; dat daarbij met veel omzigtigheid behoorde te werk gegaan te worden. Om die reden heeft zij, het blijkt uit de overgelegde stukken, aan het hof van Rome verzocht, dat tot de organisatie niet zou worden overgegaan, dan nadat alvorens over den *tijd* en de *wijze* waarop, mededeeling aan ons gouvernement zou worden gedaan. Nadat dit verzoek was geschied, heeft de Regering eene belofte gekregen van het gouvernement van Rome, niet alleen, gelijk de minister van buitenl. zaken in de vorige zitting zeide, door stil te zwijgen, maar eene pertinente belofte. Immers bij missive van den minister van buitenl. zaken van 16 Oct. 1852, wordt den pauselijken internuntius dank gezegd, omdat deze wel *officieus* heeft willen mededeelen, dat aan het gouvernement mededeeling zou worden gedaan van de *wijze* en den *tijd* van invoering. Het pauselijk hof heeft dus de belofte afgelegd, alvorens een stap te doen, van een en ander kennis te zullen geven. Spr. keurt dus goed, dat ons gouvernement het gewigt der zaak ingezien,

en voorafgaande kennisgeving verlangd heeft. Hij keurt tevens goed, dat de regering, die verzekering gekregen hebbende, de zaak heeft laten rusten en afgewacht heeft tot dat aan de gedane toezegging voldaan werd. Dit is des spr. beschouwing over de handeling der regering ten deze in het algemeen. Hij wil daarmede niet te kennen geven, dat hij alle uitdrukkingen, in de gewisselde stukken voorkomende, wil onderschrijven, doch in het algemeen keurt hij die handelingen goed.

Ad. II. Wat heeft het gouvernement van Rome gedaan? Daarbij gewaagt spr. van het gouvernement van Rome, niet van hem, in wien de R. K. erkennen het hoofd hunner kerk, maar van het hoofd van een vreemd gouvernement. Het gouvernement van Rome heeft de verklaring van den pauselijken internuntius niet opgevolgd; het heeft, in plaats van vooraf te waarschuwen, onmiddelijk tot stand gebragt, wat het gemeend heeft te moeten doen. Dit is eene grief van onzen staat tegenover eene vreemde mogendheid. Onze waardigheid als staat kan niet gedoogen, dat een vreemde vorst eene officieus gedane verklaring niet nakomt. Wat heeft het Roomsche gouvernement meer gedaan? Het heeft door zijn ambassadeur alhier den 24sten jl. mededeeling gedaan van de pauselijke allocutie, den 7den Maart te Rome gehouden. Dit blijkt uit de missive van Mgr. *Belgrado* aan onzen Minister van Buitenl. Zaken.

In die missieve wordt aan het gouvernement mededeeling gedaan van de pauselijke allocutie. Deze is daardoor niet meer een eenvoudig kerkelijk stuk. Het zou dit gebleven zijn, indien die aanbieding niet had plaats gehad. Het is geworden een staatsstuk van het eene gouvernement tegenover het andere. Had de internuntius, in zijne betrekking als vice-superior, mededeeling gedaan van de allocutie aan de kerkelijke autoriteiten, dan ware het stuk bloot kerkelijk, en Spr. zou hier, in de Kamer, daarvan geen gewag gemaakt hebben. Maar nu de ambassadeur van Rome, door die aanbieding, het tot een staatsstuk heeft gemaakt, nu meent Spr. het hier in beschouwing te moeten brengen. En dan is de inhoud van het stuk voor de groote meerderheid der natie als krenkend te beschouwen. Spr. gelooft niet, dat iemand hem in deze uitspraak zal tegenspreken. Hij zal zich dan ook van bewijzen onthouden. Hij gelooft, dat de leden der vergadering het met hem eens zullen zijn, dat gemeld staatsstuk als krenkend voor de groote meerderheid der natie moet worden beschouwd. Hij zegt dit met vrijmoedigheid, omdat hij het er voor houdt, dat niet alleen zijne Protestantsche landgenooten, maar ook de R. Katholieke het betreuren, dat de organisatie van het kerkbestuur op *die wijze* is tot stand gebragt. Het bewijs ligt daarin, dat de minister voor R. Katholieke eeredienst in de vorige zitting, dien vorm en die wijze evenzeer heeft afgekeurd. Het is daarom te betreuren, dat hij, van wien de organisatie is uitgegaan, een vreemdeling was, die aan ons land onverschillig is. Als het een Nederlander ware geweest, die zijn vaderland lief heeft, hij zou omzigtiger zijn geweest en het niet gekrenkt hebben. Spr. houdt zich overtuigd, dat de moeijelijkheden, welke zich thans opdoen, zouden zijn voorgekomen. Dit een en ander zijn des Spr. grieven tegen het Hof van Rome, tegen het Gouvernement van den Kerkelijken Staat.

Ad III. Wat thans behoort gedaan te worden? — Wat, zegt spreker, moet de Regering doen? De minister van buitenl. zaken heeft medegedeeld, dat reeds nu het gouvernement van Rome bekend is gemaakt met de gevoeligheid van onze Regering ten deze. Op dien weg behoort de Regering voort te gaan. Zij moet niet rusten, voor dat zij van den vreemden Staat verkregen hebbe die voldoening, welke overeenkomstig is met de waardigheid van ons land.

Wat moet de Kamer doen? Zij moet de Regering op dien weg ondersteunen, hetzij door eene individuele verklaring der leden, hetzij door een votum.

En nu zal Spr. nog met een woord opgeven wat, naar zijne meening, de natie behoort te doen. Het oogenblik, zegt spr., is gewigtig: Het woord, in de Kamer gesproken, blijft niet binnen hare wanden, maar vindt weêrklank door het geheele land. Het is daarom, dat spr., zonder zich geroepen te gevoelen lessen te geven, zich verpligt acht zijne meening te kennen te geven, omtrent hetgeen de natie behoort te doen. Misschien dat de woorden van vrede en eendragt, in de Kamer uitgesproken, gunstig naar buiten zullen werken. En dan vraagt spr. wat behooren de Protestanten te doen? Getrouw te blijven aan het beginsel, hetwelk hun levensbeginsel is: vrijheid van godsdienst, vrijheid van geweten, vrijheid van geloof, vrijheid van belijdenis. Zij moeten getrouw blijven aan het beginsel, dat ieder God diene op die wijze zooals met zijn geweten overeenkomt en zulks zonder eenige belemmering! Meenen onze R. K. landgenooten, dat zij God niet anders waardiglijk kunnen dienen, dan met een bisschoppelijk toestel, dan schrijft het Protestantsch beginsel voor hun die vrijheid te geven. Spr. kan begrijpen, dat hunne Protestantsche landgenooten zich gekrenkt gevoelen over de wijze, waarop de organisatie is tot stand gekomen. Spr. gevoelt het, maar hun Protestantsch beginsel, vrijheid van geloof en vrijheid van geweten, moet zoo sterk zijn, dat zij dat gevoel overwinnen en toestaan wat hun beginsel voorschrijft.

En nu, zegt spr., een woord aan zijne R. K. landgenooten. Zij vergeten nooit, dat het beginsel der Grondwet, de vrijheid van godsdienst en van geweten, tevens is een Protestantsch beginsel. Zij vergeten nooit, dat op hetzelfde tijdstip, in hetzelfde jaar, waarin wij in het zuidelijk Europa gebeurtenissen hebben gezien, waarover de gemoederen treuren en die verscheuren, dat in datzelfde jaar hier, waar bijna 2/3 der ingezetenen Protestant zijn, aan allen, ook aan de R. Katholijken gegeven is, hetgeen zij zoo zeer verlangden: gelegenheid om zich te organiseren, zoo als zij meenden, dat dit behoorde. Spr. eindigt met de hoop, dat allen in het vaderland mede zullen werken om eendragt en vrede te bewaren. Een ieder verlangt God op zijne wijze te dienen. Moge de weg, om dat doel te bereiken, nooit leiden tot begrippen, waarvan de God der liefde en des vredes afkeerig is.

De heer *van Lijnden* onderzoekt, hetgeen door de Regering in de vorige zitting is in het midden gebragt. Toen beschuldigd zijnde het belang van het land verzaakt te hebben, heeft zij beweerd *niets* gedaan te hebben, en in dat *niets doen* heeft zij een wapen ter harer verdediging gezocht. Zij heeft voorts overgelegd een aantal stukken, en er bijgevoegd: dat dit *alles* was, wat omtrent de zaak is voorgevallen. Spr. heeft die stukken met belangstelling gelezen. Of daaruit niet meer blijkt, dan uit de mondelinge mededeelingen, zoo als de minister van buitenl. zaken heeft beweerd, zal hij straks onderzoeken. Hij heeft echter alvorens eenige vragen te doen. Zijn de overgelegde stukken alles wat te dezer zake gewisseld is? Is het zoo onbepaald waar, hetgeen de minister van buitenl. zaken zeide, dat de gezant te Rome geheel vreemd aan de behandeling der zaak is gebleven? Is van de zijde van den Paus niet aanvankelijk het voornemen aan den dag gelegd, om vijf bisdommen, behalve een aartsbisdom, daar te stellen? Zijn daaromtrent geene vertoogen van onze zijde ingediend? En is langs diplomatieken weg, dus door den gezant, niet te kennen gegeven, dat vier bisdommen vooreerst genoeg waren en dat de vestiging van het aartsbisdom te Utrecht, op grond van staatkundige redenen, moest ontraden worden? Is toen de benoeming van den bisschop van 's Hertogenbosch niet achterwege gebleven? Spr. vraagt slechts, hij beweert niets. Maar heeft dit werkelijk plaats gehad, dan vraagt hij, welk vertrouwen kan geschonken worden aan de bewering der Regering, voorkomende in de *Staats-Courant* van 12 April, dat bij de benoeming door den Paus van een Aartsbisschop en drie Bisschoppen, de Regering geene consideratien heeft gegeven? Wat beduidt dan de bewering, dat de gezant geheel vreemd aan de zaak is gebleven? Is des sprekers vermoeden juist, dat niet alle gewisselde bescheiden zijn medegedeeld, dan vraagt hij: waarom die terug gehouden? Is zijne meening onjuist, zijn er geene meerdere stukken, dan vraagt hij, op welken grond de Regering heeft kunnen volstaan met lijdelijk te blijven? Immers, wat blijkt uit de overgelegde stukken? Dat het hof van Rome begonnen heeft met de mededeeling van hare zienswijze, ten einde het gemeen overleg te bevorderen. En welk was het antwoord van ons gouvernement? Dat volgens de Grondwet ieder kerkgenootschap vrij was, behoudens de waakzaamheid, aan den Koning bij de Grondwet opgedragen, dat alle kerkgenootschappen zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat. Alleen werd in dit antwoord de verwachting uitgedrukt, dat het hof van Rome, alvorens tot de regeling over te gaan, daarvan en van den tijd mededeeling aan de Regering zou doen. In eene latere missive onzer Regering, van den 16. Oct. 1852, wordt de erkentelijkheid van ons gouvernement aan den internuntius betuigd voor de officieuse mededeeling, dat voormelde kennisgeving zou plaats hebben, alvorens men tot de regeling overging. Die betuiging van erkentelijkheid had men kunnen sparen: de internuntius heeft het bij het voornemen laten blijven, en van de regering is geene voorafgaande mededeeling geschied. Men zal zich misschien daarover gevoelig toonen, waarover straks nader, meer niet. Uit de stukken is verder gebleken, dat de Regering hare zienswijze, dat het concordaat van 1827 en de overeenkomst van 1841 bij de aanstaande vrije regeling der Katholieke Kerk als vervallen moesten worden beschouwd, aan het pauselijk hof beteekend heeft. Nu vraagt Spr., of de Regering in deze zaak het bewijs geleverd heeft, overeenkomstig de Grondwet, de belangen des lands behartigd, en de eer en de waardigheid des lands gehandhaafd te hebben? Spr. meent dit ontkennend te moeten beantwoorden. Art. 165 der Grondwet verleent aan alle kerkgenootschappen in het rijk gelijke bescherming. Wat beteekent dit? Beteekent dit, dat ieder kerkgenootschap zich kan inrigten, zoo als het wil, en dat aan alle eischen moet worden toegegeven? Moet het artikel niet in dien zin worden opgevat, dat men waarborg hebbe, dat niet een kerkgenootschap zoodanig ontwikkeld worde, dat het andere daardoor aan banden worde gelegd? Is het gelijke bescherming, wanneer men aan het Hervormd kerkgenootschap *elf* reserves oplegt en zich omtrent de Katholijke van alle bemoeijing onthoudt? Is het gelijke bescherming, dat men aan een buitenlandschen Vorst het grondgebied van den Staat als een wingewest naar goedvinden laat verdeelen en men bij het Hervormd kerkgenootschap alle territoriale beschikking aan zich behoudt? Is het gelijke bescherming: de benoeming van een kerkelijk hoofd, dat zich bij eede verbindt allen, die niet tot zijne kerk behooren, te vervolgen? Dit is eene hoogst ongelijkmatige bescherming, in strijd met den geest en de letter der Grondwet. Het erkennen der bisschoppen, die zich bij eede verbinden de ketters, die zich op hun gebied bevinden, te vervolgen, is in strijd met art. 165 Grondwet. Doch ook art. 65 Grondwet is, volgens spreker, voorbijgezien. Daarbij wordt toch bepaald, dat de onderdanen geene vreemde titels, rang of waardigheid mogen aannemen, zonder 's Konings bijzonder verlof. Men moge beweren, dat dit *in casu* niet van toepassing is, en dat dit alleen geldt voor burgerlijke titels. Maar waar is het bewijs, dat dit de ware uitlegging is? En kan men dit niet bewijzen, dan had de Regering het Hof van Rome daarop opmerkzaam moeten maken. De Regering zegt, dat die titels kerkelijk zijn en de daarstelling der hierarchie van zuiver kerkelijken aard is. Maar men vergete niet, dat het gezag des Pausen tweeledig, en dat dit moeijelijk te scheiden is. De geschiedenis heeft daarvan meermalen het bezwarende aangetoond. Maar waarom dan gesproken van het Hof van Rome, als men meende dat het alleen gold het geestelijk gebied? Waarom dan wisseling van diplomatieke nota's, als men zich op het zuiver kerkelijk terrein bevond? Het Hof van Rome heeft zich waarlijk niet te beschuldigen, de kerk te hebben verwaarloosd. Van zijn standpunt kan men het geen verwijt van laauwheid doen en integendeel niet den lof van wijs overleg onthouden. Het eenige verwijt, dat men kan doen, is, dat het na de gedane toezegging geene voorafgaande kennisgeving aan ons gouvernement heeft gedaan. Doch dit, zegt de minister, geeft hoogstens grond om gevoelig te zijn. Gevoeligheid, zegt spreker, is niet het zwak van dit ministerie. Hij behoeft maar te herinneren aan het beruchte tractaat met Rusland en aan de verwerping van dat tractaat, ten betooge hoe de begrippen onzer Regering omtrent gevoeligheid zijn, waar het geldt de nationale eer. De Regering heeft stil gestaan, waar zij moest handelen. Daardoor heeft zij aanleiding gegeven tot de spanning en de verwijdering tusschen burgers, die tot dus ver in vrede leefden. Zij heeft eene kloof doen ontstaan, welke moeijelijk te digten zal zijn. De eer en de waardigheid des lands zijn verwaarloosd, door met geen woord te protesteren tegen de aanmatigingen van Rome en tegen de alocutie, welke, ofschoon niet regtstreeks, evenwel een staatsstuk is geworden. Bezield met de begeerte, zooals Spr. is, om aan de Katholijken alle regten en vrijheden te helpen verleenen, waarop zij volgens de Grondwet aanspraak hebben, betwist hij hun niet, om hun kerkgenootschap zoodanig in te rigten als zij dit verkiezen, mits zij geene inbreuk maken op de grondwettige regten der overige kerkgenootschappen. Hij kan niet toegeven, dat drie eeuwen onzer roemrijke geschiedenis voorbij kunnen gezien worden, en de draad weder worde aangeknoopt, daar waar men meende, dat hij voor goed afgebroken was. Daarvoor hebben onze voorvaderen geen goed en bloed veil gehad. Dit kan uit de geschiedenis niet weggecijferd worden. De Regering heeft derhalve, zegt Spr., door niets te doen, gehandeld tegen den geest der Grondwet. Zij heeft daarenboven onstaatkundig en onbehendig gehandeld, hetgeen men van haar niet had verwacht. Dat zij tegen de Grondwet heeft gehandeld, is door Spr. betoogd. Zij handelde *onstaatkundig*, omdat zij moest bevroeden den indruk, welken de zaak op de Protestantsche bevolking zou maken; *onbehendig*, omdat zij in hetgeen met het Hervormd kerkgenootschap is gebeurd, aanleiding moest gevonden hebben, bij de vestiging van bisdommen, tot het nemen van maatregelen in het belang van het algemeen. De Regering (aldus eindigt Spr.) heeft 's lands welzijn niet begrepen, niet genoeg behartigd.

De heer *Rochussen* schetst het hoogst gewigtige van deze beraadslaging. Geheel Nederland heeft het oog op deze vergadering; geheel Europa heeft het oog op ons land. Dikwerf heeft het zich met eer en goed geluk uit moeijelijke omstandigheden gered. Hij hoopt, dat het ditmaal ook het geval moge zijn. Hij herinnert, dat ons land eenmaal uit de rij der volken was gewischt, zoodat onze roemrijke vlag slechts eene herinnering uitmaakte. Later werd het land aan een naburig volk verbonden, dat vreemd was aan onze zeden, taal en godsdienst. Vijftien jaren strijd werd er in deze zelfde vergadering gevoerd. De omwenteling van 1830 brak uit. Noord-Nederland bleef getrouw aan het Stamhuis van Oranje. Het kleine Nederland vertoonde zich groot en magtig, niettegenstaande de groote mogendheden het verlieten. Nadat de scheiding met Belgie voltooid was, vreesde men dat het land zijn crediet niet zou kunnen handhaven. Het is echter de finantiele verwikkelingen met goed gevolg te boven gekomen. Door buitengewone krachts-inspanning werd zijne eer ook in dat opzigt gehandhaafd. Naauwelijks waren de finantiele moeijelijkheden uit den weg geruimd, of het beijverde zich zijne inwendige aangelegenheden te regelen. Het moge waar zijn, dat de omstandigheden van het oogenblik bij die organisatie niet buiten invloed gebleven zijn, maar bij al die gelegenheden heeft het de achting en het vertrouwen van Europa weten te verwerven. Nu echter is wel de grootste moeijelijkheid ontstaan, maar nu rust ook op de vertegenwoordigers van het Nederl. volk een dure pligt: te trachten, ook die moeijelijkheden te boven te komen, zonder opoffering van onze staatkundige of godsdienstige vrij-

heid, zonder inbreuk te maken op 's lands eer en waardigheid. Ingevolge de bestaande grondwettelijke bepalingen, kan elk kerkgenootschap zijne inrigting naar goedvinden regelen. Het is aangenomen, dat elke kerk zich zelven kan organiseren. Ook onze R. K. landgenooten hebben alzoo regten verkregen, die gehandhaafd moeten worden. Maar geen vreemdeling kan uit onze wetten regten afleiden. Nederlanders kunnen regten aan de Grondwet ontleenen; vreemdelingen alleen uit tractaten, overeenkomsten of een concordaat. Dat standpunt, de spr. gelooft dat het het ware is, werd, naar hij meent, niet alleen door onze Regering, maar zelfs door den Pauselijken Stoel aldus begrepen. Uit het verslag der Commissie van Rapporteurs over de Staats-begrooting voor 1852 ontleent spr. het bewijs, dat de Regering aan de R. K. kerk de vrijheid liet, hare eigene aangelegenheden te regelen, maar dat dit aanleiding gegeven heeft tot het doen van de noodige openingen van den kant van de Pauselijken Stoel. De Regering heeft alzoo zelve verklaard, dat zij niet vreemd kon blijven aan hetgeen mogt worden vastgesteld over een zoo belangrijk onderwerp. De Stoel van Rome moest openingen geven en heeft dit ook gedaan. De Regering is dus wel degelijk uitgegaan van de bedoeling, dat zij gekend moest worden, even als ten aanzien van de Protestantsche kerk. Nu had de Regering kunnen zeggen, dat er zorg gedragen moest worden, dat er bij de organisatie geen aanstoot aan eene andere kerk wierd gegeven. De Regering heeft dit evenwel niet gedaan. Zij heeft alleen den wensch uitgedrukt, dat zij omtrent den tijd en de wijze der organisatie vooraf mededeeling zou bekomen. Het hof van Rome heeft aan dat verzoek, aan die uitnoodiging niet voldaan. Van daar, dat men de ontstane moeijelijkheid vooral aan Rome wijt. Spr. gelooft, dat men regtvaardig jegens allen behoort te zijn. En daarom vraagt hij het: wat waar is van het gerucht, dat in omloop is, dat de internuntius te 's Hage reeds in den aanvang van dit jaar de ophanden zijnde organisatie bij twee of drie ministers heeft ter sprake gebragt, en bepaaldelijk, dat hij van de vestiging van het aartsbisdom te Utrecht heeft gewag gemaakt? Is dit het geval niet, dan acht hij het van belang, dat de ministers het bepaaldelijk ontkennen; want, is het geschied, dan zou de beschuldiging, dat het hof van Rome aan zijne toezegging niet voldaan had, veel van zijne waarde en kracht verliezen. Ook wenschte hij te weten, of op de depèches van 4 en 7 Maart jl., houdende mededeeling van de apostolische brieven en van de allocutie van den Paus, ook eenig antwoord gegeven is, en zoo ja, welk?

Wat nu het toekomende aangaat, moet men zich beijveren, rust en verdraagzaamheid in het land te behouden, geenszins door het smoren van discussien, noch door eenige intimidatie. Hij heeft het gebeurde hooren bestempelen met den naam van *un fait accompli*, doch hij merkt op, dat het nog niet is *un fait consommé*. Hij acht het wenschelijk, dat de zaak wel worde overwogen, ook in het belang van de R. Katholijke landgenooten zelven, opdat hun later niet worde ontnomen of betwist, wat zij thans verkrijgen. Er moet nog iets gebeuren, er moet eene *entente* plaats hebben, tot bevordering van verdraagzaamheid. De Protestanten hebben de allocutie als hostiel tegen het Protestantismus beschouwd. De vestiging van een aartsbisdom te Utrecht hebben zij evenzeer als eene hostiele daad tegen het Protestantismus aangemerkt. Hij wil aannemen, dat dit de bedoeling volstrekt niet geweest is; welnu, hij wenscht, dat door eene openhartige behandeling dezer zaak die tint er van afga; dat is de beste weg, dien men volgen kan om het doel te bereiken, waarnaar ieder streven moet: dat onze landgenooten broederlijk in een gelukkig en gezegend land te zamen blijven wonen. Vóór dat hij een beslissend oordeel over deze aangelegenheid velle, zal hij de antwoorden der Regering op de door hem gedane vragen met belangstelling blijven te gemoet zien.

De Heer *Groen van Prinsterer* meent als burger en als volksvertegenwoordiger verpligt te zijn te waken voor het behoud van die vrijheden en regten, waarvan de wederzijdsche eendragt en de goede verstandhouding tusschen de onderscheiden gezindheden afhankelijk is. Het is daarom, dat hij het woord heeft opgevat, om over deze belangrijke aangelegenheid zijne meening kenbaar te maken. Meermalen is de bedenking gemaakt, waarom men eerst nu met deze zaak opkwam; waarom men niet reeds in November 1852, toen zij in deze Kamer werd ter sprake gebragt, dezelfde bezwaren had in het midden gebragt, welke men nu voordraagt. De oorzaak daarvan is echter verklaarbaar. Zij is gelegen vooreerst in de misschien al te groote bevreesdheid van reeds bij den aanvang aan den schijn voedsel te geven alsof men verkorting der regten van onze Roomsch Katholijke landgenooten op het oog had; en ten tweede, omdat velen in de onderstelling verkeerden, dat er aan de zijde van het Gouvernement toch wel eenigzins gewaakt zou worden, dat geschieden zou datgene, waarover men nu zoo zeer klaagt, dat geheel ter zijde gelaten is. Spr. heeft dezen morgen hooren gewagen daarvan, dat men toch vooral gedachtig moet zijn aan de groote beginselen van het Protestantismus, de beginselen van vrijheid van godsdienst, vrijheid van onderzoek, vrijheid van geweten. Hij vond die vermaning uitmuntend. Hij gelooft niet, dat er iemand is, die aan zijne R. K. landgenooten die vrijheid, om wat men noemde een bisschoppelijken toestel te bezitten, zou willen beletten. Maar dat is de vraag niet. De eenige vraag waarop het in deze aankomt, is: of dan, wanneer de innerlijke organisatie in uitwendige betrekking tot den Staat komt, om dan, waar als het ware een gemengd terrein begint, niet toezigt en overleg noodig is, daar waar de organisatie naar buiten treedt. Hij heeft veel hooren gewagen van eene soort van conditie door het gouvernement gemaakt en die van wege het Hof van Rome niet vervuld zou zijn, namelijk, dat er voorafgaande kennisgeving zou geschieden van den tijd en de wijze, waarop de R. K. organisatie zou tot stand komen. Maar uit de inzage der stukken blijkt het hem, dat men daaraan niet zulk een groot gewigt heeft gehecht, althans, dat er geen bepaald engagement ten dien opzigte is gemaakt. Er blijkt slechts van eene zekere intentie. En nu neemt hij aan, dat de geruchten, waarvan een der sprekers gewaagde, geen waarheid behelzen en dat de internuntius niet alleen bij die, maar bij geen enkel onzer ministers is geweest, om voorafgaande toestemming op de toekomstige regeling te verkrijgen; màar dan nog blijkt uit de stukken van geene bepaalde verbindtenis tot voorafgaande mededeeling en wij zijn immers genoeg bekend met de rekbaarheid van diplomatique uitdrukkingen. Hij begrijpt dan ook niet, dat men op die niet voorafgaande mededeeling zou willen gronden de aanleiding, om daarvoor *voldoening* bij het hof van Rome te vragen. Neen, de Minister van Buitenlandsche Zaken heeft reeds, in de vorige week, teregt die omstandigheid blootelijk als eene onheuschheid gekenmerkt, waarover men zich gevoelig betoonen kon. En bovendien vraagt spr. aan hen, die meenen dat het Gouvernement het grondwettig terrein heeft betreden, waarin zal die voldoening bestaan? Wat toch is er geschied? Het Hof van Rome rekende zich gebonden aan het concordaat van 1827 en heeft aan ons gouvernement gevraagd, is dat ook uw gevoelen of is het noodig, dat er een nadere schikking plaats hebbe. De Pauselijke Stoel ging deels van het denkbeeld uit, dat er werkelijk nadere schikking, nader overleg noodig was en kon zelfs niet denken geregtigd te zijn in deze geheel vrijmagtig te handelen. En wat was nu het antwoord van ons Gouvernement? Doe wat gij goedvindt; gij zijt volkomen vrij uwe kerkelijke inrigting te organiseren naar uw welbehagen; het gouvernement zal goedkeuren en erkennen. En is het dan nu te verwonderen, dat bij een dergelijk antwoord het hof van Rome gehandeld heeft, gelijk is geschied? Het hof van Rome zal aldus geredeneerd hebben: ik meende, aanspraak te hebben op *twee* bisschoppen, maar nu ik vrij ben benoem ik vijf. Ik meende mij te moeten bepalen tot bisschoppen, maar nu ik vrij ben, waarom zou ik geen aartsbisschop benoemen. Ik meende dat de bisschoppen gehouden waren een eed aan den Koning te doen, maar daar ik vrij ben, waarom verder nog een eed gevergd. Ik meende, dat bij de invoering der organisatie en met het oog op het Nederl. volk met groote omzigtigheid moest worden gehandeld, maar als de toestand zoodanig is, dat het gouvernement mij volledige vrijheid laat, waarom zou ik dan niet op mijn standpunt die organisatie vergezeld doen gaan van eene allocutie, die als het ware een triomf-zang was? Spr. ziet dus niet, dat op het standpunt van het hof van Rome, in verband tot het antwoord van het gouvernement, door dat zoo zoo verkeerd, zoo tegenstrijdig zou zijn gehandeld. Dat antwoord toch was, gij zijt volkomen vrij; wij kunnen niets doen, wij zullen ons bepalen tot lijdelijk toezien. En hierin, in die lijdelijkheid, ligt naar sprs. inzien: 1°. miskenning van de Grondwet in haren geest en zin; 2°. miskenning van den aard der R. K. kerk zelve; 3°. miskenning van wat de roeping behoort te zijn van een Nederl. gouvernement. Het zijn deze drie punten, waarin spr. zijne verdere rede zal verdeelen.

I. In dat gedeelte zijner rede tracht spr. aan te toonen, dat er niet veel verschil bestaat tusschen de Grondwet van 1840 en de gewijzigde van 1848; het eenige verschil bestaat in de opheffing van het placet. Maar het eigenaardig toezigt op de gezindheden, waarop ten allen tijde zooveel prijs is gesteld, is blijven bestaan. De waarborg, dat de koning wenscht, dat alle kerkgenootschappen zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat, is blijven bestaan en daarmede is niet te rijmen het terrein van lijdelijkheid. Maar nu de gelijke bescherming. Ten dien aanzien vraagt spr. hoe die lijdelijkheid ten aanzien der inrigting van de R. K. kerk te rijmen met dat onophoudelijk toezigt op de Herv. kerk, waarop in de vorige zitting door den heer *Metman* meer bijzonder is gewezen. Het antwoord van den tijdelijken minister voor de Herv. Eeredienst heeft spr. niet overtuigd. Hij zeide, het was het werk van zijn voorganger. Maar spr. vraagt, of zulk eene belangrijke aangelegenheid niet geacht moet worden het werk te zijn van het geheele ministerie. Als op dergelijke punten het genoeg is te antwoorden, dat de ministers als het ware geïsoleerd optreden, wat zal er dan worden van het regt der gezindheden, wat zal er worden van den eerbied des volks voor de Grondwet? De minister heeft gezegd, het is het werk van mijn voorganger en de goedkeuring op het reglement moest, volgens de constitutieve besluiten gevraagd worden; maar spr. herinnert, dat de goedkeuring niet is verleend dan met de bekende elf reserves, die tot dusver nog niet zijn opgeheven. Nog iets, men laat de organisatie der Roomsch Katholijke kerk geheel vrij en bij de Hervormden geschiedt de benoeming van Hoogleeraren in de Godgeleerde faculteit, die het Hervormde dogma moeten onderwijzen, door den minister van Binnenl. Zaken. Maar de minister wees er ook op, dat het Herv. kerkgenootschap in het vervolg insgelijks volkomen vrijheid en gelijkheid zou erlangen, doch sprs. antwoord is: wij verlangen die onbepaalde vrijheid niet. Wij wenschen overleg op het gemengd terrein van kerkelijk en staatsgezag, en hij moet overigens nog opmerken, dat dit geheele denkbeeld van die onbepaalde vrijheid geheel zamenhangt met het systeem van dit gouvernement, dat de kerk is eene particuliere vereeniging. In dien zin moet de opvatting van de kerkelijke vrijheid noodwendig leiden tot misnoegen en tweedragt en verdeeldheid.

II. Het systeem van volkomen lijdelijkheid is ook eene miskenning van den aard der Roomsche kerk. Hij zal ten dien opzigte met voorzigtigheid te werk gaan. Het Gouvernement gaat uit van het denkbeeld, dat alles, wat nu gebeurd is, van zuiver godsdienstigen aard is en tot geene ongelegenheden in de burgerlijke betrekkingen kan aanleiding geven. En nu denkt Spr. veeleer, en hij doet daarbij een beroep op de geschiedenis, dat de kerk van Rome hare zaak nooit uit dat oogpunt heeft beschouwd, alsof zij zou zijn eene zuiver godsdienstige instelling, of beter gezegd, meent Spr., dat in de kerk van Rome steeds de strekking was waar te nemen, om door alle tijden heen de politiek met de godsdienst te vermengen. Hij wenscht hier niet te spreken als Protestant, maar kan zijne stelling door het gezag van Roomschgezinden staven, van de zoodanigen althans, die op den naam van echt geloovige Roomschgezinden aanspraak kunnen maken, en die erkennen zelf, dat er in de R. Kerk iets is, dat met betrekking tot het staatsgezag, tot voorzigtigheid moet aansporen. Hij beroept zich o. a. op een voorbeeld, dat nog zijne volle kracht behoudt, namelijk de bekende ordonnantie van Paus *Bonifacius VIII*, waarin gesproken wordt van twee zwaarden, het geestelijke en het wereldlijke zwaard, en wel in dien zin, dat het wereldlijke ondergeschikt moet zijn aan het geestelijke gezag. En nu is het niet alleen in Prot. landen of in rijken met eene gemengde bevolking, dat men met opzigt tot die leer op waarborgen bedacht was, maar wij weten het, dat in de tijden van *Lodewijk XIV*, in 1682 de bekende vier artikelen zijn vastgesteld, waarbij voor de regten der Kroon tegen den geest van overheersching van het kerkelijk gezag waarborgen zijn genomen. Hij beroept zich wijders op het voorbeeld van 1831, toen de abt *de Lammenais*, verdedigende de constitutionele vrijheid, door den Paus werd aangezegd, bij monde van den kardinaal *Pacca*, dat dit beginsel door den Pauselijken Stoel ten sterkste wordt afgekeurd.

En als men dat systeem van lijdelijkheid tegenover den Pauselijken Stoel blijft betrachten, dan moet spreker er op wijzen, dat men, hetgeen nu gebeurd is, niet kan isoleren en losmaken van de omstandigheden, waarin Europa sedert den laatsten tijd verkeert; dat men dan niet uit het oog mag verliezen, dat in de R. kerk thans eene rigting de overhand heeft, die men gewoon is de Jezuitische rigting te noemen, die thans meer dan eenige andere domineert en moet hij er tevens op wijzen, hoe zij in de allocutie is waar te nemen, hetgeen ook blijkt uit de wijze waarop daarin het Jansenismus wordt gekarakteriseerd; wordende in die allocutie van dat Jansenismus gesproken als van een monster, als van eene pest; daar komt bij de opmerking van spr., hoe tegenwoordig in sommige landen van Europa, op het politiek gebied, de Roomsche geestelijkheid haar steun verleent aan eene reactionaire, absolutistische rigting. Hij meent ook nog tegen dat systeem van lijdelijkheid zich te moeten verzetten, met het oog op onze geheele geschiedenis. De behandeling, den R. K. in vroegere tijden aangedaan, getuigde van de meest mogelijke verdraagzaamheid, doch gepaard met een scherp toezigt op de belangen van den Staat. Gewetensvrijheid was hun deel, maar men kon niet alles toelaten wat zou kunnen gezegd worden tot de eischen der R. K. kerk te behooren. Datzelfde systeem nu vindt men in de Grondwet terug en het zou niet moeijelijk vallen uit de beraadslagingen over de herziening der Grondwet in 1848 te bewijzen, dat ook destijds die gedachte geenszins verloren is geraakt en hij wijst ten dien aanzien op art. 194 en op art. 11 der Grondwet.

III. Die lijdelijkheid is ook miskenning van hetgeen tot de roeping eener Nederlandsche Rsgering behoort. Het systema der Regering, dat overigens geheel zamenhangt met haar stelsel van staatsregt, is, dat zij ook in zaken van godsdienst neutraal moet zijn en zich moet stellen boven de partijen. Spr. zou wenschen, dat het systeem niet neutraal, maar nationaal ware, met eerbiediging overigens van de vrijheid der gezindheden op nationaal terrein. Z. i. moet het gouvernement op de gemoedstemming letten, zoowel van Protestanten als Katholijken. Als men ernstig wil spreken en de geschiedenis op het oog wil houden, dan kan men uit een Prot. oogpunt niet ontkennen, dat vergelijkenderwijs Nederland steeds een toonbeeld van verdraagzaamheid geweest is, niettegenstaande de Protestanten steeds de overgroote meerderheid hebben uitgemaakt. En zoo de R. Katholijken in lateren tijd, in den laatsten tijd mogten hebben geleden, dan is het geweest onder dien invloed, waaronder ook wij geleden hebben, name-

lijk onder den invloed der vrijzinnige theorien. Ook bij het lezen van al de adressen, in deze dagen over de invoering der bisdommen ingediend, zal men diezelfde zucht van verdraagzaamheid en gelijkstelling voor de R. Kath. landgenooten zien doorstralen, ofschoon spr. zich niet geroepen acht elke zinsnede of elke uitdrukking, in sommige dier stukken voorkomende, te verdedigen. Zij willen diezelfde verdraagzaamheid blijven betoonen, maar wenschen gevrijwaard te zijn tegen de aanmatiging van andere gezindheden.

Maar er is ook niet gelet op de gemoedstemming van verre de meeste Roomschgezinden hier te lande. Spr. gelooft niet, dat al wat dezer dagen geschied is, de goedkeuring zijner R. Kath. landgenooten kan wegdragen. Hij ziet niet in, dat het met hun wezenlijk belang overeenkomt, dat doordrijven van maatregelen, die zooveel ongerustheid hebben verwekt. Hij onderstelt zelfs nog edeler drijfveren, want hij gelooft, dat in het hart van de meesten hunner opregte vaderlandsliefde huisvest. Hij wil dit met een voorbeeld ophelderen. Als Spr. in Frankrijk was geboren, zou hij dan kunnen zien, dat men verguisde al wat met de eer, met den roem, met de waardigheid van het land in zulk een naauw verband stond? Zou hij zich niet veeleer uit een gevoel van vaderlandsliefde aangespoord gevoelen, om alles op te sommen, wat tot de eer en de waardigheid zijns vaderlands betrekking had? Als hij Franschman was, zou hij dan, omdat hij afkeer had van de Napoleontische tyrannie, daarom ter zijde willen stellen den luister en de roemruchtige wapenfeiten, door *Napoleon* tot stand gebragt? Neen voorwaar, en het staat hem altoos voor den geest, als hij aan vaderlandsliefde denkt, het voorbeeld van dien Roomschgezinden Vorst, die onttroond zijnde (hij bedoelt *Jacobus II*) de Franschen ziet strijden tegen de Engelschen, en dan nog uitriep: Ziet de brave Engelschen voor hun vaderland strijden. Dat noemt hij vaderlandsliefde en daarom is het z. i. ook eene onmogelijkheid dat de R. K. kunnen goedkeuren dien laaghartigen geest, waarmede door sommigen gesmaald wordt op al wat roemrijk, op al wat luisterrijk is, in onze geschiedenis, en die Prins *Willem I* afschetsen als een eervergeten huichelaar. En nu moet hij toch opnemen hetgeen door den minister van buitenlandsche zaken aan den heer *Gevers van Endegeest* is geantwoord toen deze wilde, dat het Gouvernement zijne verontwaardiging zou uitdrukken over de pauselijke allocutie. De minister vroeg: een protest van wien, tegen wat, en hij zeide daarbij, dat dat protest dan toch niet van het geheel, maar van een gedeelte van het Nederlandsche volk zou kunnen uitgaan. Die uitdrukking acht hij niet gelukkig, als van oordeel zijnde, dat de bewoordingen der allocutie zeer zeker kunnen uitmaken het voorwerp van verontwaardiging van de geheele Nederlandsche natie. Hij stelt zich voor, dat bij het opstellen der allocutie een Nederlander tegenwoordig ware geweest, en welke aanmerkingen zou deze dan niet gemaakt hebben, daar waar b. v. van ons land gesproken wordt als van een vreemd land? Het Rijk der Nederlanden of de voormalige Republiek wordt niet genoemd; er wordt alleen gesproken van het Rijk van Holland en Braband. Zou dan die Hollander niet gezegd hebben dat gaat te ver? Zou hij niet gezegd hebben, men kan dat land niet regeren? Als gesproken wordt van het verdrukt zijn der R. K., zou hij dan niet gezegd hebben, dat is — vergelijkenderwijze en in verband tot de behandeling, die Protestanten elders hebben moeten verduren, — dat is onregtvaardig.

Als nu bij dat opstel op den voorgrond wordt geplaatst, dat de R. K Godsdienst hier te lande dag aan dag toeneemt en zich uitbreidt en dat de bezwaren, die zij tot dusver ondervond, weggeruimd worden, en dat dat alles te danken is aan de eerlijkheid en billijkheid van dit gouvernement, zou dan die Kath. Nederlander den steller der allocutie niet hebben opmerkzaam gemaakt ook op de andere min gunstige kanten, en zou hij er niet hebben bijgevoegd, dat ook de Prot. zin nog zeer levendig is bij de bevolking van Nederland? Welnu, hetgeen die Nederl. Katholijk als hij te Rome ware geweest zou hebben kunnen zeggen, dat kan zeer zeker ook geschieden namens het geheele Nederl. volk.

Spreker moet nog eene opmerking maken juist in verband met de opheffing van het regt van placet. Hij heeft die opheffing in der tijd toegejuicht, maar hij meent toch, dat men destijds van het denkbeeld uitging, dat juist omdat dat regt vervallen zou, het gouvernement te eerder zou optreden als er beleedigende stukken werden openbaar gemaakt. Spr. heeft zich dikwijls afgevraagd, wat zal het antwoord zijn op al die adressen, aan de Regering en aan den Koning gerigt? Men kan toch op den duur niet met eenige algemeene bewoordingen volstaan. Hij zou wenschen dat het antwoord in verband wierd gebragt met de roeping van het Huis van Oranje en met het beginsel van bescherming der gewetensvrijheid voor allen. Overal, zoowel in Nederland als in Engeland, is dit steeds de roeping van het Huis van Oranje geweest.

Er is gevraagd wat is er gedaan, wat kan er gedaan worden? Hij stelt zich de mogelijkheid voor van nadere onderhandelingen met het hof van Rome. Maar al ware dit niet meer mogelijk, dan nog zal deze discussie en hetgeen in de laatste dagen is geheurd, schoone en heilzame vruchten kunnen dragen tot wederzijdsche erkenning van elkanders regten zonder te dingen naar supprematie. En als het dan blijkt, dat de Protestanten geneigd en gezind zijn, om alle regten aan hunne Kath. landgenooten te verzekeren, maar dat het hun onmogelijk is onbezorgd te blijven tegen wat ook hier te lande zou kunnen worden verwacht van eene zekere rigting in deze tijden, in de R. K, kerk heerschende, dan zal men ontwaren, dat men de regten der R. K. wenscht te eerbiedigen, dat men verdraagzaamheid en vrije ontwikkeling wil, ook op een oogenblik dat in andere landen van Europa onze Protestantsche geloofsgenooten worden vervolgd om der gewetenswille en men hen zelfs op sommige plaatsen, niet eens eene eerlijke begrafenis vergunt.

De Minister van Buitenl. Zaken zegt, dat hij zich in de vorige zitting beijverd heeft, de handelingen van zijnen voorganger ten deze bloot te leggen en te verdedigen. Hij heeft toen geene aanleiding gevonden in eenige ontwikkeling te treden van hetgeen door hem zelven werd gedaan. Hij had geen bezwaar gevonden, om de taak van zijnen voorganger op te vatten, omdat het ook zijne overtuiging was, dat de Regering in het algemeen, en de vorige minister in het bijzonder, grondwettig gesproken, niet anders hebben kunnen handelen, dan werkelijk geschied is. Reeds den 29sten November jongstleden heeft hij echter verklaard, dat de zaak geheel afgeloopen was, toen hij aan het hoofd van zijn departement geplaatst werd. Het laatste stuk, dat aan de Kamer is overgelegd, draagt dan ook de dagteekening van 16 October 1852, waarop juist zijn voorganger is afgetreden. Wanneer hij van die overgelegde stukken gewaagt, dan ontmoet hij al dadelijk den spr., die twijfel geopperd heeft over de echtheid of volledigheid van de gedane mededeelingen, en die deswege vragen gedaan heeft. Zijne Exc. vraagt op zijne beurt, van waar de spr. het regt ontleent, om aan de waarheid van de gedane mededeelingen te twijfelen? De stukken, die overgelegd zijn, zijn de eenige, welke in de cathegorie vallen van de zoodanige, welke in de vraag van den heer *van Doorn* waren begrepen. De onderhandelingen, met het hof van Rome gevoerd, hadden alleen ten doel de beantwoording der vraag: of het concordaat van 1827 moest worden ter zijde gesteld of bepaaldelijk ingetrokken verklaard. De mededeeling van de deswege gewisselde stukken is gevraagd en heeft volledig plaats gehad. Met het hof van Rome zijn geene andere stukken gewisseld. Er kon alzoo niet meer medegedeeld worden. Wel is er met onzen gezant te Rome gecorrespondeerd telkenmale over de noodzakelijkheid, om eene voorafgaande mededeeling te ontvangen van de voorgenomene organisatie, waaruit blijkt, dat er van den kant der Regering niets verzuimd is, om die mededeeling te bekomen. Nu heeft een der sprekers uit de gewisselde stukken het bewijs willen ontleenen, dat er van de zijde van den Pauselijken Stoel eenige belofte zou gedaan zijn, dat die voorafgaande mededeeling zou plaats hebben. Z. Exc. is aan de waarheid verschuldigd, te verklaren, dat, weinige dagen na zijne optreding, de pauselijke internuntius zich tot hem gewend heeft, om te klagen over die uitdrukking en opvatting, voorkomende in de missives van den vorigen minister van 16 Oct. jl. De internuntius had hetzelfde beklag reeds aan des ministers voorganger gerigt, die, daar hij niet meer in ambtsbetrekking was, den internuntius tot hem minister gewend had. De internuntius heeft stellig verklaard, dat die belofte door hem niet was afgelegd. Z. Exc. had die verklaring aangenomen, maar toch gezegd, dat, zoo er geene belofte geschied was, men toch wenschte en verwachtte, dat die voorafgaande mededeeling geschieden zou; dat de Regering er prijs op stelde en er op rekende. De heer *Belgrado* heeft er niet op geantwoord en heeft ook niets beloofd. Het kwam hem, minister, voor, dat de internuntius die mededeeling niet als verpligtend wilde aangemerkt hebben, maar dat het Hof van Rome haar toch op officieuse wijze, zonder belofte, doen zou. Wat nu de overgelegde stukken aangaat, heeft men gezegd, dat de pauselijke allocutie op officiële wijze aan de Regering is medegedeeld, en dat zij alzoo als staats-stuk moet worden beschouwd. Die opvatting zou strijden met de verklaring, in de vorige zitting door den Minister afgelegd. Wat is het geval geweest? Uit de stukken blijkt, dat er twee missives ontvangen zijn: eene van 4 Maart, waarbij de Pauselijke Internuntius de allocutie toezendt; en de andere van 7 Maart, waarbij de apostolische brieven *op officielen last van den Paus* worden overgelegd. Daaruit blijkt alzoo, dat de toezending van het eerste stuk alleen uit beleefdheid geschied is, en die van het laatste officieel plaats vond. Bovendien heeft de Internuntius zelf uitdrukkelijk verklaard, dat hij de toezending van het eerste stuk niet wenschte beschouwd te zien als eene officiële mededeeling. Wat nu betreft de vraag van den heer Rochussen, of er eenig antwoord op die stukken gegeven is, zegt de Minister ja, het eenig antwoord is geweest bloot: *accusé la réception*, en niets meer. Zijns inziens heeft het Hof van Rome te kort gedaan aan hetgeen het Ned. Gouvernement met regt van hetzelve had mogen verwachten. De vraag ontstaat alzoo thans, wat moet er gedaan worden? Waartoe zouden nieuwe onderhandelingen moeten strekken? Om af te breken wat er gedaan is, om te beletten, dat er uitvoering gegeven worde aan de vastgestelde kerkelijke hierarchie? Daaraan valt, naar hij gelooft, niet te denken. En daarom doet het hem leed, dat er in den loop dezer beraadslaging wederom voedsel gegeven is aan het denkbeeld, dat daaraan nog iets te doen viel. Dat acht hij onmogelijk. En verlangt men dit van hem, dan zou hij zich verpligt achten, de taak, die hij aanvaard heeft, aan anderen over te geven. Maar dit neemt niet weg, dat er te kort gedaan is aan de internationale beleefdheid. Er moet iets gedaan worden, om aan het regtmatig gevoel, dat daarover bestaat, lucht te geven. Reeds in de vorige zitting heeft hij gezegd, dat het inleveren van een protest ondenkbaar was, doch dat men hoogstens zijne gevoeligheid kon betuigen. Hij wenscht, dat er ten aanzien van die uitdrukking geen misverstand heersche. Ter voorkoming daarvan zal hij thans onbewimpeld mededeelen, wat er door het gouvernement gedaan is, om aan zijne gevoeligheid lucht te geven. »In de *eerste* plaats is aan onzen gezant te Rome last gegeven, een vrij scherp vertoog aan het pauselijk gouvernement te rigten, en daarbij wel te doen uitkomen, dat dit gouvernement zich zelf de moeijelijkheden zou hebben te wijten, welke de invoering der kerk. hierarchie mogt kunnen doen ontstaan. Maar in de *tweede plaats*, had graaf *Liederkerke*, onze gezant te Rome, vroeger zijn verlangen kenbaar gemaakt, om een verlof te bekomen. Reeds onder dagteekening van 9 April ll., is hem door den minister geschreven, dat hij de vrijheid had, zich onmiddellijk uit Rome te verwijderen, zonder het tijdstip zijner terugkomst te bepalen."

De Minister van Financien, tijdelijk belast met het beheer van de Zaken der Hervormde en andere Eerediensten, geeft op nieuw te kennen, dat de goedkeuring van het reglement voor het Hervormd kerkgenootschap onder *elf* reserves, niet zijne handeling geweest, maar eene eenzijdige daad van zijnen voorganger was. Hij had die daad alzoo niet te verdedigen, maar bovendien heeft hij bij herhaling den wensch kenbaar gemaakt, dat hij op die reserves zal kunnen terug komen. Men dwaalt echter, als men in die *elf* reserves eenige zucht meent te vinden, om supprematie op de kerk te behouden. De Regering had vroeger veel grooter invloed op het Hervormd kerkgenootschap, dan in die *elf* reserves gelegen is. Al de reserves op eene enkele uitzondering na, hadden alleen betrekking tot de bevoegdheid der synode. De intrekking der reserves kan alleen plaats hebben door terug te komen op de goedkeuring van het geheele reglement en door de zaken terug te brengen op den vroegeren voet. Z. Exc. gelooft niet, dat dit de bedoeling, de geest, de wensch van velen kan zijn.

De *Minister van Justitie, belast met de Zaken van de R. Kath. Eeredienst*, merkt op, dat er een groot onderscheid bestaat tusschen de zaak zelve en den vorm. Wat de zaak aangaat, het is door niemand betwist, dat elk kerkgenootschap naar goedvinden zijne kerkelijke aangelegenheden regelen kan. De Grondwet houdt dat regt in; de Regering heeft zich op dat standpunt geplaatst. Zij is daaraan getrouw gebleven. Men heeft alleen geoordeeld, dat de Regering als het ware te consequent zou hebben gehandeld, en dat zij het beginsel te ver zou hebben gedreven. Het is onnoodig om daarop verder te antwoorden, nadat de heer *v. Hoëvell* met zoo veel waardigheid het bewijs heeft geleverd, dat het eene onmogelijkheid was om met Rome over de kerkelijke organisatie te onderhandelen en dat de Regering, geplaatst op het grondwettig terrein, het regt niet had, zich in kerkelijke aangelegenheden te mengen. Zij moest zich neutraal houden en zij heeft dit gedaan. Wat nu den vorm aangaat: reeds in de vorige zitting heeft hij het gevoelen kenbaar gemaakt, dat dit op eene andere wijze had kunnen geschieden. Na hetgeen door zijnen ambtgenoot voor de buitenl. zaken deswege gezegd is, zal men van hem niet meer vergen, dat hij deswege in nadere ontwikkeling treedt. Hij zal er alleen nog bijvoegen, dat men gerust aan de Regering kan overlaten, dat zij ten aanzien vad den vorm de waardigheid des lands zal handhaven Alleen wil hij nog mededeelen, dat alle stukken, welke de internuntius aan het gouvernement overlegt, altijd aan den minister van buitenl. zaken worden gerigt en nooit aan dien van R. K. Eeredienst. Evenzoo wordt er alleen door den Minister van Buitenlandsche Zaken met den Internuntius onderhandeld en met Rome gecorrespondeerd; zoodat de R. K. Eeredienst niet regtstreeks betrekkingen met Rome onderhoudt. Ook is het hem verzekerd, dat te Rome de gewoonte bestaat, om alle dergelijke stukken aan al de leden van het corps diplomatiek te doen toekomen, en dat op die wijze ook de allocutie aan het gouvernement is medegedeeld. Is dit eene waarheid, dan moet men ook minder hechten aan den vorm, waarin dit geschied is. Overigens is het zijne stellige overtuiging, dat de meergemelde regeling niet anders kan beschouwd worden dan uit een zuiver kerkelijk oogpunt, als geheel van godsdienstigen aard. Als men met kalmte de zaak overweegt, dan kan men hier niets anders aannemen, dan een voorschrift van het kerkelijk gezag. De bisschoppen zullen geen ander regt mogen uitoefenen, dan in de kerk. Er behoeft er kan geene vrees bestaan in ons land, dat hun gezag zich verder zou uitstrekken. Tegen alle inmenging van het geestelijk gezag op de wereldlijke magt en tegen alle overschrijding van hunne magt zal met de meeste zorg worden gewaakt.